

**DİYANET ÇALIŞANLARININ TOPLUMSAL CİNSİYET
ROLLERİNE İLİŞKİN TUTUMLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GÜLŞAH TAM

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**KADIN ARAŞTIRMALARI
ANABİLİM DALI**

**MERSİN
HAZİRAN - 2020**

**DİYANET ÇALIŞANLARININ TOPLUMSAL CİNSİYET
ROLLERİNE TUTUMLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GÜLŞAH TAM

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**KADIN ARAŞTIRMALARI
ANABİLİM DALI**

**Danışman
Doç. Dr. Duygu VEFİKULUÇAY YILMAZ**

**MERSİN
HAZİRAN - 2020**

ETİK BEYAN

Mersin Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliğinde belirtilen kurallara uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada,

- Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlâk kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- Atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak kullandığımı,
- Kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- Bu tezin herhangi bir bölümünü Mersin Üniversitesi veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı,
- Tezin tüm telif haklarını Mersin Üniversitesi'ne devrettiğimi beyan ederim.

ETHICAL DECLARATION

This thesis is prepared in accordance with the rules specified in Mersin University Graduate Education Regulation and I declare to comply with the following conditions:

- I have obtained all the information and the documents of the thesis in accordance with the academic rules.
- I presented all the visual, auditory and written informations and results in accordance with scientific ethics.
- I refer in accordance with the norms of scientific works about the case of exploitation of others' works.
- I used all of the referred works as the references.
- I did not do any tampering in the used data.
- I did not present any part of this thesis as an another thesis at Mersin University or another university.
- I transfer all copyrights of this thesis to the Mersin University.

16 Haziran 2020 / 16 June 2020

Gülşah TAM

ÖZET

Bu araştırma, diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını belirlemek amacı ile tanımlayıcı olarak yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini, Mersin İli Yenişehir İlçe Müftülüğü'nde görev yapan 108 diyanet çalışanı oluşturmaktadır. Araştırma verileri, araştırmacı tarafından hazırlanan diyanet çalışanlarının sosyo-demografik özelliklerini belirlemeye yönelik anket formu ve geçerlik ve güvenirliği 2008 yılında Zeyneloğlu tarafından yapılan Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği kullanılarak 18 Aralık 2018 – 3 Şubat 2019 tarihleri arasında toplanmıştır. Elde edilen veriler; tanımlayıcı istatistikler, iki grup ortalamaları karşılaştırması için Student's t Testi, ikiden fazla grup ortalamaları karşılaştırması için One Way ANOVA ve çoklu karşılaştırmalarda Post Hoc test olarak Tukey testi kullanılarak değerlendirilmiştir. Sürekli iki değişken arasındaki ilişki Pearson Korelasyon Katsayısı ile değerlendirilmiştir. Araştırmada diyanet çalışanlarının Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği toplam puan ortalamasının $123,39 \pm 12,53$ olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bu sonuç bize diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutuma sahip olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte araştırmada cinsiyeti kadın olan, kendi ve eşi lisans mezunu olan ve eşi herhangi bir işte çalışan diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutuma sahip olduğu bulunmuştur ($p < 0,05$). Elde edilen sonuçlar doğrultusunda, toplumun din liderlerinden olan diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının daha eşitlikçi olmasını sağlamaya ve diyanet çalışanlarında toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin farkındalık yaratmaya yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, Diyanet Çalışanları, Geleneksel Cinsiyet Rolü, Eşitlikçi Cinsiyet Rolü, Tutum.

Danışman: Doç. Dr. Duygu VEFİKULUÇAY YILMAZ, Mersin Üniversitesi, Doğum-Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Mersin.

ABSTRACT

This research was carried out descriptive to determine the attitudes of religious staff towards the gender roles. The research population consisted of 108 religious employees working in Yenisehir district of Mersin Province. The research data were collected by using the questionnaire form to determine the socio-demographic characteristics of the religious staff prepared by the researcher, and the Gender Roles Attitude Scale, whose validity and reliability were conducted by Zeyneloğlu in 2008 between December 18 – February 3, 2019. The data obtained were evaluated descriptive statistics, Student's t test for two-group means of comparison, One Way ANOVA for more than two groups mean comparison, and the Tukey test as a post hoc test in multiple comparisons. The Pearson Correlation Coefficient was used to determine the relationship between two continuous variables. In the study, it was found that the mean scores of the Gender Roles Attitude Scale of the religious staff were $123,39 \pm 12,53$. This result shows us that religious staff have an egalitarian attitude towards the gender roles. In addition, in the study, it was found that the religious staff, whose gender is female, who and his/him partner are undergraduate graduates, and whose partner works in any job, have an egalitarian attitude towards the gender roles ($p < 0,05$). In line with the results obtained, suggestions have been made to ensure that the attitudes of religious staff, one of the religious leaders of the society, towards gender roles are more egalitarian and to raise awareness about gender equality among religious staff.

Keywords: Gender, Religious Workers, Traditional Gender Role, Egalitarian Gender Role, Attitude.

Advisor: Doç. Dr. Duygu VEFİKULUÇAY YILMAZ, Mersin University, Department of Obstetrics and Gynecology Nursing, Mersin.

TEŞEKKÜR

Bu tezin gerekleşmesinde büyük katkıları bulunan;

Sevgili hocam, tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Duygu VEFİKULUÇAY YILMAZ'a değerli bilgi, görüş ve önerileriyle araştırmama büyük katkıda bulunmasının yanı sıra her fırsatta hissettirdiğı manevi desteğı için,

Doç. Dr. Simge ZEYNELOĞLU'na ölçeğini kullanmama izin verdiği için,

Arş. Gör. Filiz DEĞİRMENCİ'ye tezime verdiği bilimsel katkısından dolayı teşekkür ediyorum.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
İÇ KAPAK	i
ONAY	ii
ETİK BEYAN	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
KISALTMALAR ve SİMGELER	x
1. GİRİŞ	1
2. KAYNAK ARAŞTIRMALARI	4
2.1. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Kavramı	4
2.1.1. Cinsiyet	4
2.1.2. Toplumsal Cinsiyet	4
2.1.3. Toplumsal Cinsiyet Roller	5
2.2. İslami Perspektiften Toplumsal Cinsiyet Kavramı	5
2.3. Türkiye’de İslami Perspektifte Toplumsal Cinsiyet Kavramı	11
3. MATERYAL VE YÖNTEM	13
3.1. Araştırmanın Şekli	13
3.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Özellikleri	13
3.3. Araştırmanın Bağımlı Bağımsız Değişkenleri	13
3.4. Araştırmanın Evreni	13
3.5. Araştırmanın Örneklemi	13
3.6. Araştırma Soruları	14
3.7. Verilerin Toplanması	14
3.7.1. Veri Toplama Araçlarının Hazırlanması	14
3.7.1.1. Diyanet Çalışanlarının Sosyo-Demografik Özelliklerinin Belirlenmesine Yönelik Anket Formu	14
3.7.1.2. Toplumsal Cinsiyet Roller Tutum Ölçeği	14
3.8. Veri Toplama Formlarının Ön Uygulaması	15
3.9. Araştırmanın Etik Boyutu	15
3.10. Veri Toplama Araçlarının Uygulanması	15
3.11. Verilerin Değerlendirilmesi	16
3.12. Araştırmanın Sınırlılıkları	16
3.13. Araştırmanın Zaman Çizelgesi	16
4. BULGULAR	18
5. TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER	23
KAYNAKLAR	32
EKLER	35
ÖZGEÇMİŞ	42

TABLolar DİZİNİ

	Sayfa
Tablo 4.1. Diyanet Çalışanlarının Bazı Sosyo-Demografik Özellikleri (n=108)	19
Tablo 4.2. Diyanet Çalışanlarının Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamalarının Dağılımı (n=108)	20
Tablo 4.3. Diyanet Çalışanlarının Yaşları ile Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği'nden Aldıkları Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki (n=108)	2121
Tablo 4.4. Diyanet Çalışanlarının Bazı Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği'nden Aldıkları Puan Ortalamalarının Dağılımı (n=108)	21

ŞEKİLLER DİZİNİ

	Sayfa
Şekil 3.1. Diyanet Çalışanlarının Bazı Sosyo-Demografik Özellikleri (n=108)	17

KISALTMALAR ve SİMGELER

Kısaltma/Simgesi	Tanım
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development-İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı
WEF	The World Economic Forum-Dünya Ekonomik Formu
TCRTÖ	Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği
$\bar{X}$	Ortalama
SS	Standard Sapma

1. GİRİŞ

Günlük yaşamda aynı anlamda kullanılan cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramı farklı anlamları olan iki kavramdır (Dökmen, 2015: 19). Türk Dil Kurumu'na göre cinsiyet kavramı; bireye üreme işinde ayrı bir rol veren ve erkekle dişiği ayırt ettiren yaradılış özelliği, eşey, cinslik, seks anlamına gelen biyolojik bir kavram olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2019). Cinsiyet kadın ya da erkek olmanın biyolojik yönünü ifade eder (Dökmen, 2015: 24). Toplumsal cinsiyet kavramı ise toplum tarafından biyolojik cinsiyetle ilişkilendirilerek, toplumun kadın ve erkeğe biçtiği rol, her iki cinsiyetten de olan farklı beklentileridir (Akın-Özpınar, 2018: 3). Bu rol ve beklentiler kişinin cinsiyete bağlı olarak davranışlarının nasıl olması gerektiğini belirleyen kalıp yargılar oluşturur. Bu yargılar yaşamın birçok alanında kadın erkek eşitsizliğinin yaşanmasına sebep olmuş ve kadının gerçek potansiyelini yansıtmaması engellenmiştir.

Toplumsal yaşamda erkeğin ev işlerinde eşine yardım etmesi, çocuğu varsa onun öz bakımına yardımcı olması beklenmez. Bu görevler kadına mal edilmiş bazı kalıp yargılardır. Kadının cinsiyeti nedeniyle dezavantajlı olması birdenbire gerçekleşmemiş toplumun birden çok değişkeniyle bir süreç içerisinde inşa edilerek gerçekleşmiştir (Butler, 2008: 50-55). Bu süreç her uygarlığın kendine özgü yaklaşım biçimiyle oluşmuştur (Cornell, 2016: 52). Bu nedenle kadın erkek davranışlarının ele alan çalışmalarda her toplumun kendine özgü yapıları, toplumu etkileyen değişkenleri ve toplumu etkileyen faktörleri de dikkate alınması gerekir. Bu faktörlerden birisi de din olgusudur. Din, insanların antropolojik olarak inanma ihtiyaçlarının yanı sıra toplumsal yapıyı ve gündelik yaşam pratiklerini belirleyen kültürel bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Din toplumsal ahlaki kurallarıyla toplumsal yaşamın biçimlenmesinde de etkili olmuştur (Tanrıverdi, 2018: 599).

Berktaş'a göre insanların davranışına yön veren insan özneliğini kavramak istenildiğinde din olgusunun incelenmesi gerekmektedir. Din yaşamı anlama ve anlamlandırma sistemi olduğu için dini yaşayan insanların öznel algılarının ötesinde toplumsal kuralların nesnel yönlerini meşrulaştırma işlevi vardır. Bu nedenle din toplumsal cinsiyet kalıplarını oluşturup pekiştirilmesinde rol oynar (Berktaş, 2016: 8). Bu bağlamda sosyal bir varlık olan insanın toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının oluşmasında din önemli bir role sahiptir.

Tüm dinler gibi İslam dini de kendi toplumuna has ön kabulleriyle toplumsal yapıyı ve bu yapı üzerinde yükselen ilişkileri etkilemektedir. Müslüman toplumların toplumsal cinsiyet normlarını anlamak için o toplumun İslami algısını bilmemiz gerekir. İslam dininde cinsiyetler arasında herhangi bir üstünlüğün olmadığı ifade edilir. İslam anlayışında kadın eksik yaratılmadığından ikincilleştirilmez. İslam'da kadının ikincilleştirilmesinin asıl nedeni Müslüman toplumların kadına bakış açısıyla ilgilidir (Mernissi, 1995:44). Bu bakış açısına bağlı

olarak, Müslüman toplumlarda kadın konusunda eşitlikçi bakış açısına sahip düşünürlerin yanında farklı görüşlerde sahip düşünürlerde bulunmaktadır. Yukarıda ele aldığımız bu görüşler toplumsal cinsiyet konusunda gelenekçi bakış açısına sahip düşünürlerin olmasına neden olmuştur. İslam düşünürlerinin bu konuda farklı görüşlerinin olması bizde büyük bir çoğunluğunun Müslüman olduğu ülkemizde din konusunda toplumda lider olan diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının nasıl olduğunu öğrenme merakını uyandırmıştır.

Literatürde ulaşıldığı kadarıyla dini inançların toplumsal cinsiyet rollerine olan etkisini inceleyen az sayıda çalışma bulunmaktadır. Çukurova Üniversitesi'nde öğrenciler arasında yapılan araştırmada, inanç durumuna göre toplumsal cinsiyet tutumlarında kendilerini inançlı ya da inançsız ve/veya şüpheli tanımlayanlar arasında toplumsal cinsiyet tutumlarında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. En düşük farklılık ise süregelen sosyo-kültürel cinsiyet algısında ortaya çıkmıştır (Sağlam, 2016: 89). Dindarlık olgusunun toplumsal cinsiyet algısına olan etkisini incelemek amacıyla yapılan bir araştırmada, dindarlık algısının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını etkilediği belirlenmiştir (Kaya ve Uysal, 2015: 661).

Diyanet çalışanları ile yapılan bu çalışmada; diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını belirlenerek hizmet verdikleri topluma toplumsal cinsiyet kavramlarının asıl yansıttıklarını öğrenmek bu konuda ileride yapılacak çalışmalar için rehber olabilir. Diyanet çalışanlarının daha eşit bir yaklaşımda olması toplumda bu inanca sahip bireylerin toplumsal cinsiyet ilişkilerinde de daha eşitlikçi bir bakış açısı sağlayabilir. Bu çalışmanın diğer bir önemi de diyanet çalışanlarına yönelik toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını belirleme noktasında yapılan ilk çalışma olmasıdır.

Bu araştırma diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını belirlemek ve diyanet çalışanlarının sosyo-demografik özelliklerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları üzerinde bir farklılık yaratıp yaratmadığını saptanmak amacıyla yapılmıştır. Bu araştırma İslam dininin hakikatlerini bulmak için yapılmış bir araştırma değildir. Bu bağlamda bu araştırma Mersin ili sınırları Yenışehir ilçesinde yer alan diyanet çalışanları ile sınırlı tutulmuştur.

Araştırma üç bölümden oluşmaktadır. Araştırmanın birinci bölümde, diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının belirlenmesinin önemi ele alınmaktadır.

İkinci bölümde ise; cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramından bahsedildikten sonra toplumsal cinsiyet rolleri incelemeye tabi olmakta, ardından da İslami perspektiften toplumsal cinsiyet kavramına yer verilmektedir.

Üçüncü bölümde ise, Mersin İli Yenişehir İlçe Müftülüğü'ne bağlı kurumlarda (cami ve Kur'an kursları) uygulanan anket ve ölçek ile ilgili olarak araştırmanın metodolojisi, araştırmanın bulguları, sonuçları ve değerlendirmesi yer almaktadır.

2. KAYNAK ARAŞTIRMALARI

2.1. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Kavramı

2.1.1. Cinsiyet

Cinsiyette kadın erkek arasında farklılıklar kişinin hücrelerinde bulunan 23 kromozom çifti ile ilgilidir. Cinsiyet kromozomları kadında kabaca XX iken erkekte XY şeklinde olup cinsiyetler arasında organ, hormon, üreme farklılığı yaratıp kişinin cinsiyetini belirler. Cinsiyetler arasındaki farklılıklar doğuştan gelen biyolojik bir kavramdır (Dökmen, 2015: 24). Bu farklılıklar, kadın ve erkekte cinsel organlarındaki farklılıklar, üreme fonksiyonundaki farklılıklar, hormonsal farklılıklar şeklinde olur. Kadın veya erkek olma durumu üremeyle ilgilidir bu sistem tüm canlı türlerinde mevcut olup her yerde aynı tür canlı için aynı şekilde gerçekleşir. Bu nedenle cinsiyet kavramı her yerde aynıdır.

2.1.2. Toplumsal Cinsiyet

Cinsiyetten farklı olarak toplumsal cinsiyet kavramı bireyin cinsiyetine özgü mal edilen yapay kavramlardır. Dökmen'e göre toplumsal cinsiyet kavramı kadın ve erkek olma durumunun toplumun ve kültürün kişiye yüklediği anlamlar ve beklentilerdir (Dökmen, 2015: 20). Bu beklentiler toplumların cinslere verdiği anlamlarla toplumun içinde vardır (Sancar, 2014: 23). Buna erkeğin kadına oranla daha zeki veya güçlü olması duygularından ziyade aklını kullanabilmesi bunun yanı sıra kadının karakter erkeğe oranla daha zayıf olması toplumun cinsiyetlere mal ettiği bazı normlar örnek olarak verilebilir. Toplumsal yaşam içerisinde her alanda görülen bu normlar bireye doğduğu andan itibaren sunulmaktadır. Kişinin yaşamında bu normlar zaman içerisinde toplumsal etmenlerle kişilerin cinsiyetine özgüymüş gibi benimsemesine neden olmaktadır.

Toplumsal cinsiyet kavramı sadece cinsleri farklılaştırılmaz aynı zamanda cinsler arası eşitsiz güç ilişkilerine de sebep olmaktadır (Berktaş, 2016: 16). Bu güç ilişkisinde erkekler daha avantajlıdır. Bu avantajlı durum kişide ailede başlayarak yaşamın her alanında kendini gösterir. Toplumsal cinsiyet kavramında yapılan bazı çalışmalar da bu tezi onaylamaktadır. İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı'nın (Organization for Economic-operation and Development-OCED) Ekim 2017 tarihli Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Peşinde (In Pursuit of Gender Equality) adlı raporunda cinsiyet eşitsizliğinin tüm gelişmişlik düzeyindeki ülkelerde ve toplumsal yaşamın her alanında görüldüğü belirtilmektedir. OECD ülkelerinde kadınlar ve kız çocukları ortalama eğitim düzeyi ve başarısı açısından erkeklerin önünde olmasına rağmen

kazanç getiren ve talep gören fen, teknoloji, mühendislik ve matematik alanlarında erkekler daha fazla yer almaktadır. İşgücü katılımında kadınların erkeklere yaklaştırmış olmalarına rağmen ücretli çalışma yaşamına katılımdaki farklılıklar sürmektedir. İş yaşamında kadınların erkeklere kıyasla yarı zamanlı ve geçici çalışmanın daha yaygın olduğu, yönetici konumlara daha az terfi ettikleri ve erkeklerden daha düşük kazanç elde ettikleri görülmektedir. OECD ülkelerinin genelinde tam zamanlı çalışan kadınların geliri aynı düzeydeki erkeklerden %15 daha düşüktür. Kadınların yasama organlarındaki ortalaması ise üçte birin altındadır. Kadınların aile bakımı yükümlülüğü ve kadına yönelik şiddet kadınların toplumsal yaşama, karar alma mekanizmalarına engeller onu iş yaşamında aktif olarak katılmasını da etkilemektedir (<http://www.skdturkiye.org/esit-adimler/yakin-plan/oecd-toplumsal-cinsiyet-esitligi-raporu>). Kadına yönelik tutum istatistik sonuçlarına göre, toplumsal cinsiyet konusunda Dünya Ekonomik Formu (The World Economic Formu-WEF) 2020 raporunda küresel cinsiyet eşitliği konusunda dünyanın 153 ülke arasında yapılan sıralama raporunda Türkiye 131. sırada yer almaktadır. Bu araştırmaya göre Batı Avrupa, ortalama %76,7 ile cinsiyet eşitliğinin en yüksek olduğu bölge olurken, Türkiye'nin de yer aldığı Orta Doğu ve Kuzey Afrika bölgesi, %60,5 ile cinsiyet eşitliği konusunda geride yer almaktadır (<http://www.skdturkiye.org/esit-adimler/guncel/cinsiyet-esitliginde-en-iyi-ve-en-kotu-durumdaki-ulkeler>). Sonuç olarak toplumsal cinsiyet kavramı cinsiyetleri toplum içerisinde aldığı rollerin yanında onların sosyal konumunu ve cinsiyetler arası sosyal eşitsizliği de belirleyen önemli kavramdır.

2.1.3. Toplumsal Cinsiyet Roller

Sosyolojik bir terim olan rol örgütlü sosyal yapı içinde bireyin konumunu konumuyla gelen sorumluluklarını, kazanımlarını ve diğer insanlarla etkileşimini göstermektedir. Kişi aynı anda birçok role sahip olabilir. Kişinin cinsiyetine uygun verilen rollere ise toplumsal cinsiyet rolleri denir (Dökmen, 2015: 29). Toplumsal cinsiyet rolleri kişinin cinsiyetine bağlı olarak nasıl olması gerektiğini belirtir. Bireyin toplumlaşmaya başlamasıyla birlikte toplumda ona verilen cinsiyet rolleri kazanmaya başlar. Bu roller ile birlikte kadın ile erkeklerin ilgileri tutumları mesleki seçimleri hatta kişilikleri şekillenmeye başlar.

2.2. İslami Perspektiften Toplumsal Cinsiyet Kavramı

İslami camiada kadın konusunda farklı bakış açıları olsa da kadın konusunda ortak görüş mevcuttur. Bu İslam dininin kadına en geniş hakları tanıdığı ve İslam'da kadın erkek arasında takva yönünden hiçbir farkın olmadığıdır (Şeraiti, 2015; El-Bennah, 2007; Ateş, 1997; Öztürk, 2012). İslami görüşe sahip düşünürlerin kadın algısını tam anlamıyla kategoriye

ayırarak güçtür. İslami perspektifte kadın algısı her ne kadar belli görüşlere göre sınıflandırılrsa da kadının sosyal yaşamıyla ilgili daha eşit bir tutumda olan bir düşünür farklı bir konuda gelenekçi bir tavır içine girebilmektedir. Bunun tersi de söz konusudur. Düşünürlerin İslami kadın algılarıysa Kur'an'ı nasıl okuyup yorumladıklarıyla şekillenir.

Bu konuda Özdemir'in Wadud'dan aktardığına göre, Wadud kadın konusuyla ilgili Kur'an okumalarını geleneksel tepkisel ve bütüncül şeklinde üç grupta ele alır; geleneksel bakış açısına sahip kişilerin Kur'an'ın ayetlerini tek tek incelediklerini asıl anlatılmak istenen konuyu dikkate almadıklarını belirtir. Ayrıca bu okumaları erkeklerin yaptığını bu nedenle kendi bakış açılarıyla konuyu aktardıklarını belirtir. İkinci bakış açısına sahip görüş ise tepkisel tefsircilerdir feminist bakış açısına sahip bu yorumcular, Kur'an-ı yorumladıklarında metin ve yorum arasında ayırım yapmadıklarını belirtir. Bu düşünürler, İslam dininin yanlış yorumlanması sebebiyle kadına mal edilen olumsuz görüşlere karşı çıkmıştır. Bu düşünürlerinde İslam teolojisi ile Kuran arasındaki bağa dikkat etmediğini ifade eder. Son olarak bütüncül tefsir çalışmaları ise kalıp yargılara dayanmadan çağdaş meselelerle ilgili okuma yapmayı amaçladığını vurgular (Özdemir, 2013: 108). İslami Feminist perspektiften toplumsal cinsiyet sorunu Hatice Şahin Aynur'a göre modernist Müslüman feministler, Kur'an'a yaklaşımları açısından "seküler Müslüman feministler" ve "İslamcı feministler" olarak ikiye ayırır. İslamcı feministler kategorisinde yer alanlar, feminist Kur'an doğrularına dayanarak kadın sorunlarına çözüm getirmeye çalışırken, seküler Müslüman feministler yorumlarını ise İslami perspektifte kadın sorunlarını incelerken kuran doğrularını tahrif noktasına kadar varabilmektedirler (Aynur, 2013: 91). Ancak bu ayrımın İslami camianın toplumsal cinsiyetiyle ilgili görüşünü kapsamamaktadır. Bu nedenle ülkemizde İslami perspektifte toplumsal cinsiyet tutumuna yönelik daha geniş bir çalışmanın gerekliliği şarttır. Bu araştırmada İslami perspektifinde toplumsal cinsiyet araştırılmasına girilmediği için Wadud'un kuran okumalarına bağlı olarak İslami perspektifi üç gruba ayırmıştır.

Kadına yönelik gelenekçi tutum içinde olan radikal yazarlardan Ali Şeriatî İslam'da kadının erkek karşısında daha önemsiz olduğu algısına karşı çıkar (Şeriatî, 1999: 26). Şeriatî'ye göre; İslam'da kadın çok önemli bir yere sahiptir. İslam'ın kadına verdiği değer noktasında iki örnek verir; Araplarda erkek oğlu olmayan adam ebterdir. Kelime anlamı kısır soyu kesik demektir. Kevser kelime anlamı ise bolluk ve bereketi zürriyeti ve evlatlığın fazlalığıdır. Hz. Peygamberin yaşayan tek evladı Hz. Fatima'dır. Peygamberin varisi ise Hz. Fatima'dır. Kevser suresi peygamberin soyunun kesik olmadığını soyunun devamının olduğunu belirtir. O halde neslin soyun devamını kadın sağlamıştır. Şeriatî'ye göre İslam anlayışında yeryüzünün en büyük mescidi, mescidi haramdır. Hz. İbrahim tarafından inşa edilen Kâbe'nin korunması için tüm yüce peygamberler görevlendirildiği halde hiçbirisi oraya defin edilmemiştir. Oraya Yaradan için en özel kişisi defin edilmiştir. Bu kişi hem köle hem de kadın olan Hz. Hacer'dir. Yaratanın emriyle

Hacer' in evi de buraya inşa edilmiştir (Şeriatı, 2015: 128-129). Bu nedenle İslam anlayışındaki düşünürleri tam anlamıyla gelenekçi veya eşitlikçi olarak sınıflandırma oldukça güçtür. Bunun en önemli gerekçesi düşünürlerin büyük bir çoğunluğunun asıl amaçlarının doğru İslam'ı yaşamak olması ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının da bu doğrultuda değişmesinden kaynaklanmaktadır. Bu doğrultuda İslam'ın kadına yönelik tutumunu düşünürlerin İslam'ı nasıl anlamlandırdığı şekillendirmektedir denilebilir.

Geleneksel düşünürlerin Kur'an okumaları ayetleri Kur'an-ın bütününe bakmadan, ayetleri ayrı inceler. Bunları tüm zamanlar için mutlak doğru olarak ele alırlar. Bu düşünürlere göre toplumsal cinsiyet sorunu batının İslam toplumunu sömürmek için hedeflenmiş bir teoridir. Toplumsal cinsiyet sorunu batı kaynaklı olduğu için kabul etmezler. Toplumun kurtuluşunu İslami kaidelerde ararlar. Hasan El Bannah, bu düşünürlere örnek verilebilir. Bu görüşteki İslam düşünürlerinden Hasan El-Benna'a göre İslam da kadının eğitimi konusunda görüşü ise şöyledir; Kadının ahlaklı ve faziletli yetiştirilmesi gerekir. Hatta bu şekilde kız çocuklarını yetiştirenlerin yaratan tarafından mükâfatlandıracağını belirten El-Bannah'a göre kadın erkeğin kanatları altında olmalıdır. Ayrıca kadının her türlü bilgiyi almasına da gerek yoktur. Alması gereken bilgiler: okuma-yazma, temel matematik, din, tarih, ev idaresi ve annelik vasıflarını doğru yerine getirmesi için gerekli olan pratik bilgilerdir. Kadına şart olmayan bilgilerin verilmemesi gerektiğini belirten El-Bannah kadının yabancı dil ve bazı teknik konuları, hukuk bilgisini bilmesi gerekmez çünkü bunlara ihtiyacı yoktur. El- Benna'a göre kadının sosyal yaşamda bulunması zaruri durumda şart değildir ve bunun nedeni ise kadının yerinin evi olmasıdır (El-Benna, 2007: 371).

Benzer görüşler taşıyan Kuttub, kadının mirastan pay almasını onaylar ama bu pay erkeklerin yarısı kadar olmalıdır. Sebebi ise erkeğin toplumsal yaşamda daha fazla sorumluluk aldığı gerçeğidir. Cinsel dürtüler noktasında kadının daha zayıf olduğunu düşünen Seyit Kutub'a göre erkek kadını terbiye etmek istiyorsa, onunla cinsel ilişkide bulunmayarak terbiye edebilir. Kutub'a göre erkek dört kadınla evlenebilir. Bu insan fitratına uygun bir durumdur. Bu durumu gerekçelendirerek aktaran Kutub çokeşliliği toplumsal düzenin gerekliliği olarak görür. Ona göre erkek nüfusunun kadın nüfusundan azdır. Bu nedenle toplumda tek eşlilik olursa bazı kadınların cinsel münasebette bulunamayacağı bu şekilde nefesine yenik düşen kadın fuhuş yapacaktır. Bu nedenle erkeğin birden çok kadınla evliliği şarttır. Biyolojik olarak da erkeklerin bedensel anlamda cinsel yaşamının kadınlara nazaran daha uzun sürdüğünün gerçeği bu kuralın geçerliliğini gösterir. Kutub'a göre çok eşlilik kadınında işine gelir. Erkeğin evlendiği ilk kadın kısır ise erkeğin neslini devam etmek için, eşini boşamaya gerek kalmadan yeni bir kadınla evlenir. Bu şekilde neslini çoğaltabilecektir. Kısır olan kadının ise kocasının çocuklarıyla teselli bulacağını belirtir. Böylece bu durum kadının lehine olur. Kutub'a göre çok eşliliğin amacı erkeğin şehveti değildir. Erkek çok evliliği toplumsal düzenin sağlanması için yapar. Bu şekilde

çok evliliği kutsal bir görev şeklinde ifade eden Kutub, dört evlilik yapan erkeğinde sorumluluğunun olduğunu ve erkeğin evlilikte kadının cinsel ihtiyacını karşılamak zorunda olduğunu belirtir (Kutub, 1995: 374-388).

İslam kısasları noktasında oldukça radikal olan bu düşünürlerden Ali Şeriatî erkeğin çok eşlilik noktasında Kutub ile aynı fikirdedir. Kadının İslam'da kadının erkeğin yarısı kadar miras almasının dini bir sorumluluk olduğunu belirtir. Miras konusunda Şeriatî kadının mirasını muhakkak alması gerektiğini belirtir. Örnek olarak Hz. Fatima'yı anlatır. Hz. Fatima'nın kendi hakları için o dönemdeki iktidarla çatışmıştır. Bu çatışmanın sebebi Peygamberden Fatima'ya miras kalan Fetek arazisidir. Bu çatışma Hz. Ebubekir'in araziye Hz. Fatima'nın elinden almasıyla başlar. Hz. Fatima bu duruma tepki verir. Yaşanan çatışmadan dolayı Ömer Fatima'nın evine bir grup insanla saldırır. Ömer'in kölesi Gamfuz Fatima'yı döver. Fatima karnındaki bebeği kaybeder. Bundan dolayı Hz. Fatima iktidardaki kişilere küser ve şehrin dışına taşınır ve öldüğünde gece defnedilmeyi ister. Amacı Ömer ile Ebubekir'in kendi kabrini kazmalarını engellemektir (Şeriatî, 2015: 20). Bunun yanında her ne kadar belli kurallarla sınırlansa da geleneksel İslam anlayışında İslam'da erkeğin kadına şiddet uygulama hakkı vardır. Bu anlayışa göre aile toplumsal anlamda önemli olup kadının, erkek karşısında ikincil konumda olması onun fitratının gereği olup değiştirilemez (Ateş, 1997: 306).

Özellikle geleneksel İslami anlayışına ve İslam coğrafyasında var olan uygulamalara karşı çıkan tepkisel bakış açısına sahip feminist düşünürlerdir. Türkiye'de Fatmagül Berktaş, dünya da Fatima Mernissi, Neval el-Saadawi örnek verilebilir. Bu anlayıştaki düşünürlerin dayanak noktaları ise İslam topluluklarındaki uygulamaları ve Kur'an ayetleri ile ilgili yorumlardır.

Bu düşünürlerden Mernissi'ye göre İslam toplumlarında kadın batı anlayışındaki gibi biyolojik olarak zayıf olduğu için ikincilleştirilmez. Kadın daha güçlü ve tehlikeli olduğundan dolayı ikincilleştirilir (Mernissi, 1995: 44). Mernissi İslam'da toplumsal cinsiyet ilişkilerini cinsellik olgusunun belirlediğini söyler. Bu nedenle İslam'da içgüdüsel kuramlardan ayrıntılı bahsedilir. Kadına bakış açısı da bu duruma göre şekillenir. Erkek kadın karşısında cinsel yönelim konusunda daha zayıftır. Kadındaki bazı özellikler (nuşşuz, kaid) kadına toplumu yıkabilme gücü verir. Nuşşuz kadının eşinin cinsel isteğini geri çevirmesidir. Kaid ise Yusuf suresinde erkeği taciz eden kadını ifade eder. Kadın soğukkanlılıkla önceden hazırlanmış yıkıcı arzusu olan bir kişiliktir. Kadının kurnazlığı vardır, zor tutulabilen bir güce sahiptir. Kadın bu yönleriyle düzeni bozar. Potansiyel bozguncu ve fitne unsuru olan kadını hicap kurumuyla kamu alandan saklayarak toplumsal düzeni sağlanmak istenir (Mernissi, 2004: 37). Kadının bu gücünün zapt edilmesi ve toplumun daha düzgün olması için çokeşlilik, boşanma, cinsel ayırım gibi kurallar oluşturulmuştur. Daha iyi bir toplum için kadının gücü zayıflatılmalıdır. Kadının sosyal ilişkilerden kopması özellikle karşı cinsle iletişiminin olabildiğince en aza indirilmesi

gerekir. Bu nedenle İslam'da kadın erkek etkileşimi düşmancadır. Bunun yanında cinsellik aslında olumsuz bir durum değildir. Cinsellik istenilen kaidelerde kullanılırsa aynı zamanda İslam'a faydalı olabilecek bir durumdur. Mernissi'ye göre cinsellik aynı zamanda cennet kavramının somutlaştırılmış hali olup, cinsel arzu ilahi düşüncenin bir aracıdır. Mernissi'ye göre İslam'da cinsel denetim sadece kadına verilmiştir. Erkekte cinsel denetim yoktur. Erkek kadını rahatlıkla boşayabileceği gibi dört kadınla evlenebilir ayrıca erkek sağ elini kaldırdığı kadar cariyeye sahip olabilir. Mernissi'ye göre İslam'da çok evlilik kavramı erkeğin evlilikte kendilerini cinsel obje olarak bakmasına neden olduğunu kadını ise cinsel nesne olarak aşağıladığını belirtir (Mernissi, 1995: 45-79).

Feminist düşünürlerden Saadawi'ye göre İslam'da cinsel istek ve doyum erkeğe hoşgörülükten, cinsel tutkuları erkek kadar güçlü olan kadına bu hakların verilmemesi İslami anlayışın çelişkisidir (Saadawi, 1991: 177). Berktaş'a göre tüm tek tanrılı dinler kadının bağımlılığını artırmış ve onu aşağı konuma getirmiştir. Toplumların farklı geçmişleri ve koşullarına bağlı olarak dininde değişik uygulamalarının olabileceğini belirten Berktaş, bu durumda bile dinin kadın üzerinde uyguladığı baskının görülebilirliğini belirtir. İslam dâhilinde üç tek tanrılı dinde tanrının cinsiyeti erkek olarak nitelendirilir, soyun devamında kadın küçümsenir bunun aksine erkek yüceltilir. Kültür ve uygarlık için sadece erkek yaratılıyormuş algısı olduğunu ifade eder (Berktaş, 2016: 18). Berktaş'ın modern İslam anlayışına eleştirisi ise şöyledir. Orta Doğu'daki kadın araştırmalarında kadının bağımlı olmasının İslam'ın yanlış okunmasından kaynaklandığını savunan uzlaştırmacı bir akımın olduğunu bu akımın tersine çevrilmiş batının bir yan ürünü olduğunu belirtirken bu akımda orijinal olmadığının tezini savunur. İslam'ı da içine alarak tüm tek tanrılı dinlerin cinsiyetçi baskıcı alanın gelenek olduğunu savunan yazar İslam'ın toplumsal cinsiyet eşitsizliği yaşanan toplumlarda bu yapıdaki toplumları iyi hizmet ettiğini belirtir (Berktaş, 2015: 80-81).

Bütüncül İslam ismiyle de adlandırılan Modernist İslam düşünürlerinin toplumsal cinsiyet ilişkilerine bakış açıları daha eşitçidir. Bu görüşteki düşünürler kaynağını İslami kaynaklardan alarak İslam dininin kadına bakış açısının geleneksel olduğu eleştirilerine karşı çıkarlar. Bu düşünürlerin genel bakış açısına göre İslam kaidelerinde ve pratikte farklılıklar olmuştur. Bu düşünürlere göre bazı âlimler Kur'an-ı incelerken Kur'an'ın ayetlerinin tek tek incelemişler bütünündeki asıl anlatılmak istenene bakmamışlardır. Kur'an ayetlerine aykırı hadislerin var olduğunu ve Kur'an'ın yazıldığı çağda bir topluma seslendiğini bu nedenle o toplumun bazı özelliklerini yansıttığı gerçeğinin görmezden gelindiği için İslam anlayışının yanlış yorumlandığını belirtirler. Bu düşünürler kaynağını İslami kaynaklara dayandırarak geleneksel İslam anlayışını ve modern çağı karşılaştırarak İslam'a yeni bir bakış açısı kazandırmayı amaçlar. Bu düşünürlere göre İslam'da cinsiyet ayrımı yoktur.

Bu düşünürlerden Fazlur Rahman'a göre İslam'da eşitlik anlayışı kişinin yaratıcısıyla olan ilişkisiyle belirlenir kişi sadece yaratıcıya bağlıdır ve sadece ona kulluk eder. (Rahman,2000:28). Kur'an başından beri tüm insanlar arasında eşitliği savunur. İnsanoğlu toplumsal anlamda eşittir (Rahman, 2000:264). Rahman'a göre İslam yanlış anlaşılmış ve ifade edilmiştir (Rahman, 2000: 27). Rahman'a göre İslam'ın yedinci yüzyılda Arap dünyasında geldiği zihin anlayışıyla günümüz dünyasına hitap edemeyeceği gerçeği görmezden gelinemez. Kur'an'da kadının erkek karşısında eşit olmayan ayetler (şahitlik, boşanma, evlilik vb.) var olduğunu bu ayetlerin Kuran'da cinsiyetler arasında sosyo-ekonomik bazı alanlarında eşitsizlik varmış gibi görüldüğünü belirtir. Lakin bu eşitsizlik anlayışının sadece cinsler arasında görülmediğini belirtir. Rahman'a göre bazı insanlar mal mülk ediniminde veya başka şeylerde daha iyi performansla sahiptir bundan dolayı daha geniş haklara sahip olabilir. Bu durumdaki eşitsizlikler sosyo-ekonomik nedenlerden dolayı oluşmuştur. Bu durumda kadınlar eşitsizlik durumunu kaldırabilme şansına sahiptirler (Rahman, 2000: 139).

Türkiye'de Mustafa Öztürk, Yaşar Nuri Öztürk, Caner Taslaman, Şaban Ali Düzgün gibi düşünürler bu bakış açısına sahiptirler. Ayrıca İslami feminist olan Hidayet Şefkatli Tuksal, dünyada Amina Wadud bu görüşler doğrultusunda fikirlerini geliştirmişlerdir. Bunun yanında kadına yönelik olumlu ifadeler sadece batı uzantısı olduğu ifadesinin yanlışlığı Mevlana'da görebiliriz. 13. yüzyılda yaşamış olan Mevlana'nın kadına bakışı günümüz birçok İslam âliminden daha eşitlikçidir.

Emine Yeni Tezi'nin Mevlana'yı anlattığı makalesinde Mevlana'nın bakış açısına göre kadın erkek tanımında asıl aranan özellik insani özelliklerdir. Cinsiyetlerin hak, görev, yaradılış bakımından bir farkları yoktur. Mevlana'ya göre toplumu meydana getiren kadın ile erkektir. Kadın ile erkek birbirine ihtiyacı olan birbirini tamamlayan iki eşit parçadır. Toplumsal mutluluk, iki cinsin eşit şartlarda sevgi bağıyla dayanışma içerisinde olmalarıyla mümkündür. Sağlıklı ilişkide kadın ile erkeğin her açıdan birbirine denk olması gerekir. Üstünlük taslamayı şeytanın Hz. Âdem karşısında kendisini üstün tutmaya benzeten Mevlâna kadına yönelik şiddeti cahilliğe bağlar. Mevlana'ya göre cinsiyet üstünlük ölçüsü değildir. Kişi şahsiyetiyle değer kazanır (Yeni Tezi, 2007: 29-42).

Mevlana'ya göre akıl sahibi olmayan hiddet ve şehvet özelliği bulunan erkek hayvandır. Erkeklerin akılları olmadığı için kadına şiddet uyguladıklarını, erkeğin aslında kadının galip olduğu için daha üstün olduğunu sandığını savunur. Kadının yaratıcı özelliğini annelik sıfatında Allah'ın nuruna benzetir eserinde kadını şu şekilde tanımlar;

Peygamber dedi ki: 'Kadınlar; akıllı kişilere, ehl-i dil olanlara fazlasıyla galip olurlar.

Fakat cahiller, kadına galebe ederler.'

Çünkü onlar sert ve kaba muameleli olurlar.

Onlarda acıma, lütfetme, sevme azdır.

Çünkü tabiatlarında, yaradılışlarında hayvanlık üstündür.

Sevgi ve acıma, insanlık vasfıdır; hiddet ve şehvetse hayvanlık vasfıdır.

Kadın, Hak nurudur, sevgili değil... Sanki yaratıcıdır, yaratılmış değildir! (İzbudak, 1995: I/2433-2437).

Mevlana'ya göre kadın ile erkek denktir fakat aynı değillerdir. İkisinin de gerekli ve önemli olduğunu belirten Mevlâna bu ilişkiyi şu şekilde tanımlar.

Karıkoca hikâyesi, bir masaldan ibaret. Fakat onu nefsinle aklının misali bil.

Bu kadınla erkek, nefisle akıldır. İyi kişiye de mutlaka lâzımdır,

Kötü kişiye de. Bu ikisi, şu toprak yurttan esir ve mahpusturlar.

Gece gündüz savaşta macera içinde.

Kadın durmadan evin ihtiyaçlarını ister, evin şerefini,

Yani eve lâzım olan ekmeği, yüceliği, hürmeti diler durur.

Nefis, kadın gibi her işe bir çare bulmak üzere gâh toprağa döşenir,

Tevazu gösterir; gâh ululuk diler, yücelir.

Aklinsa, bu düşüncelerden zaten haberi yoktur.

Fikrinde Tanrı gamından başka bir şey yoktur.

Hikâyenin içyüzü, bu tane ve tuzaktır, nefisle akıl arasındaki maceradır,

Fakat sen dış yüzünün tamamını dinle (İzbudak, 1995: I/2617-2623).

2.3. Türkiye’de İslami Perspektifte Toplumsal Cinsiyet Kavramı

Türkiye’de İslami camiada kadının konumuyla ilgili tartışmalar Osmanlı dönemine dayanır. Bu konudaki ilk çalışmalar Osmanlıda Tanzimat döneminde başlamıştır (Arsel, 2015: 26). Göle’ye göre bu dönemde asıl amaç Müslüman kadının konumu değildir. Tanzimat dönemi düşünürlerinin temel amacı Batılaşma etkisiyle yapılan reformların İslam algısının hangi araçlarla destek olacağını ya da hangi açılardan İslam’a ters geleceği konusunu belirleyip ikisi arasında ortak bir nokta bulmaktır. Özellikle İkinci Meşrutiyet Dönemi Osmanlı’da kadın haklarının başladığı dönem olarak ifade edilir. Bu dönem kadınların hem toplumsal yaşama katıldığı hem de buna karşı tepkilerin olduğu dönem olmakla birlikte kadın konusunda batılı kesim ile İslami kesim arasındaki tartışmaların yaşandığı dönemdir (Göle, 1992: 16-25). Dönemin aydınlarına Namık Kemal, Şemsettin Sami, Ahmet Rıza, Ziya Gökalp örnek verilebilir.

Cumhuriyet Dönemi kadın bedeninin simgeleştiği bir dönemdir. Bu dönem kadın bedeniyle görüntüsüyle ideolojilerin nesneleştirilmiş halidir. Göle’ye göre bu dönemde batı uygarlığına ulaşmak için her açıdan toplumun değişimi amaçlanmıştır. Bu dönem değişimler İslami etkilerden arınmaya çalışan kaynağını eski Türk kültüründe arayan batıya uyumlu bir medeniyet yaratılmak istenmiştir. Sistemin baş aktörleri de görüntüleriyle batı medeniyetine

uyumlu sosyal yaşam içerisinde olan modern kadınlardır. Bu dönem kadının görünürlüğü önemlidir çünkü kadın aynı zamanda sistemin yansımasıdır. Yeni sisteme göre kadın profili vefakâr, çalışkan, fedakâr Anadolu kadınıdır. Bu kadının görünüşü cumhuriyet reformlarının devamını sağlayacak ülkeyi İslami yozlaşmaktan kurtaracaktır. Bu sebeple İslami kadın profili bu dönem geriliği simgeler ve kurtulması gereken bir profildir. Cumhuriyet dönemi kadın birçok hak elde ettiyse de kadın konusunda tam eşitlikçi bir anlayış yaşanmamıştır. Göle'ye göre bu dönem sosyalleşip mahrem alanında kurtulan kadının bedeli ise dişilik özelliğini hatta bireyselliğini bastırmak zorunda kalmasıdır. Bu nedenle İslami kesimin dışlanmasına sebep olmuştur. Türkiye'de İslami kesimin toplumsal yaşamda yeniden sahaya çıktığı dönem seksen sonrası dönemde farklı feminist çalışmalarıyla birlikte olmuştur (Göle, 1992:81).

Bölükbaşı'ya göre Türkiye'de İslami kesimin tekrar yükselmesi 1980 sonrası dünyada meydana gelen değişimlerle birlikte olmuştur. İran devrimi, Sovyet rejiminin çöküşü Türkiye'yi de etkilemiş ve Türkiye'de İslami kesimin siyasi açıdan güçlenmesini sağlamıştır. Bu hareket feminist hareketlerinin en etkili olanı geniş kitlelerinde benimsediği hareket olmuştur. Göle kitabında Buket Türkmen'in bu durumu Türkiye'deki toplumsal değişimin toplumun benimsediği dini yapı pratiğine göre yapılmamasına dayandırdığını belirtmektedir (Göle, 1999: 116). Bu hareketin diğer bir özelliği ise Göle'ye göre İslami kesim için kadının görünürlüğüyle ilgilidir.

Kadının örtüsü kadına, fazilet iffetle ilgili kadının sosyal hayatla ilgili kısıtlamalarını hatırlatırken diğer taraftan aktif ve gönüllü olarak İslam'ın yeniden uyanışını simgeler (Bölükbaşı, 2012: 166-187). Türkiye'de İslami kesim ile laik kesim arasında tartışma noktası kadının görüntüsüyle ilgili olmuştur. Bunun en önemli sebebi kadın bedeninin hem sistemin hem İslami kesim için sistemi yansıtmasıdır. Her iki yaklaşımında birbirine karşı ve çatışmacı oldukları halde ironi biçimde kadına yönelik tutumları benzerdir. Her iki fikirde de kadın bedeninin görünürlüğü sistemi meşrulaştırıp sistemin devamını sağlayan araçtır. Her ikisinde de annelik vasfı kutsanıp kadının görevi kabul edilmiştir. Fedakâr ve cefakâr olması gereken yine kadındır. Her ikisinde de kadın erkek karşısında ikincildir. Her ikisinde de kadının ne olduğundan çok nasıl görüldüğüyle ilgilenilmiştir. Her ikisinde de kadına verilen hakların kadın tarafından büyük lütuf gibi algılanması ve kadının sisteme minnet duyması istenmiştir. Her ikisinde de karşı görüşteki kadınların kullanıp ikincilleştirildiği inancı var olmuştur. Her ikisinde de kadının kurtuluşunun sadece kendi fikirleriyle mümkün olabileceği inancı kadına dayatılmıştır. Her ikisinde de karşı tarafın yaşama biçimi tehdit olarak algılanmıştır.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Şekli

Araştırma tanımlayıcı tipte olan bir araştırmadır.

3.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Özellikleri

Araştırma Mersin İli Yenişehir İlçe Müftülüğü'ne bağlı kurumlarda (cami ve Kur'an kursları) yapılmıştır. Yenişehir İlçe Müftülüğü'nde din hizmetleri, eğitim hizmetleri, hac ve umre hizmetleri verilmektedir. Mersin İli Yenişehir İlçe Müftülüğü'ne bağlı kurumlarda (cami ve Kur'an kursları) 80 kadın, 63 erkek olmak üzere 143 diyanet çalışanı görev yapmaktadır(www.mersin.diyamet.gov.tr/yenisehir/Sayfalar/home.aspx, 2018).

3.3. Araştırmanın Bağımlı Bağımsız Değişkenleri

Diyanet çalışanlarının sosyo-demografik özellikleri ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları araştırmanın değişkenleri olarak belirlenmiştir. Diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları araştırmanın bağımlı değişkenlerini oluştururken, sosyo-demografik özellikleri (yaş, cinsiyet, öğrenim düzeyi, doğduğu bölge, medeni durum, eşin öğrenim düzeyi, eşin herhangi bir işte çalışma durumu, çocuk sahibi olma durumu, aile tipi, anne öğrenim düzeyi, baba öğrenim düzeyi) ise araştırmanın bağımsız değişkenlerini oluşturmaktadır.

3.4. Araştırmanın Evreni

Bu araştırmanın evrenini, Mersin İli Yenişehir İlçe Müftülüğü'ne bağlı kurumlarda (cami ve Kur'an kursları) görev yapan 80 kadın, 63 erkek olmak üzere 143 diyanet çalışanı oluşturmaktadır.

3.5. Araştırmanın Örneklemi

Araştırmada örneklem seçimine gidilmeyip, evrenin tamamına ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırmanın uygulandığı tarihte raporlu (üç kişi) ve izinli (altı kişi) olan, araştırmaya katılmayı kabul etmeyen (16 kişi) ve veri toplama formlarını eksik dolduran (10 kişi) toplam 35 kişi olduğu için 108 diyanet çalışanı araştırmanın örneklemi oluşturmuştur.

3.6. Araştırma Soruları

1. Araştırmaya katılan diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları geleneksel mi eşitlikçi mi?
2. Araştırmaya katılan diyanet çalışanlarının sosyo-demografik özelliklerine göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum puanları değişkenlik gösteriyor mu?
3. Araştırmaya katılan kadın diyanet çalışanları ile erkek diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum puanları arasında fark var mı?

3.7. Verilerin Toplanması

3.7.1. Veri Toplama Araçlarının Hazırlanması

Araştırma verileri, anket formu ve Toplumsal Cinsiyet Roller Tutum Ölçeği kullanılarak toplanmıştır.

3.7.1.1. Diyanet Çalışanlarının Sosyo-Demografik Özelliklerinin Belirlenmesine Yönelik Anket Formu

Anket formu konuya ilişkin literatür taraması sonucunda oluşturulmuştur (Atış, 2010; Zeyneloğlu 2008; Erenoğlu, 2008; Gürsoy, 2009; Şanlı,2017). Diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını etkileyebileceği düşünülen ‘Anket Formu’, sosyo-demografik özelliklere yönelik (yaş, cinsiyet, öğrenim düzeyi, doğduğu bölge, medeni durum, eşin öğrenim düzeyi, eşin herhangi bir işte çalışma durumu, çocuk sahibi olma durumu, aile tipi, anne öğrenim düzeyi, baba öğrenim düzeyi) toplam 11 adet sorudan oluşmaktadır (EK-1).

3.7.1.2. Toplumsal Cinsiyet Roller Tutum Ölçeği

Diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını belirlemek amacıyla 2008’de Zeyneloğlu tarafından geliştirilen Toplumsal Cinsiyet Roller Tutum Ölçeği(TCRTÖ) kullanılmıştır. Toplam 38 maddeden oluşan TCRTÖ “Kesinlikle Katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Kararsızım”, “Katılıyorum” ve “Tamamen Katılıyorum” seçenekleri olan beşli likert tipi bir ölçektir. Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutum cümleleri 5’den 1’e, geleneksel tutum cümleleri ise; 1’den 5’e doğru puanlandırılmıştır. Ölçeğin eşitlikçi cinsiyet rolü, kadın cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü ve erkek cinsiyet rolü olmak üzere beş alt boyutu vardır. Ölçeğe verilen yanıtlar her bir maddeye verilen toplam

puanlar üzerinden değerlendirilmektedir. Ölçeğin toplam puanı 38-190 arasında değişim göstermektedir. Ölçekten alınan en yüksek değer öğrencinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutuma sahip olduğunu, en düşük değer ise öğrencinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutuma sahip olduğunu göstermektedir. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı. 92 olarak bulunmuştur (Zeyneloğlu ve Terzioğlu, 2011: 409-420) (Ek. 2). Bu araştırmanın iç tutarlılık katsayısı. 69'dur.

3.8. Veri Toplama Formlarının Ön Uygulaması

Anket formunun uygulanabilirliğini ve anlaşılabilirliğini değerlendirmek amacıyla, gerekli izinler alındıktan sonra 25 Kasım – 12 Aralık 2018 tarihleri arasında Yenişehir İlçe Müftülüğü'ne bağlı kurumlarda (cami ve Kur'an kursları) görev yapan 14 diyanet çalışanına ön uygulama yapılmıştır. Ön uygulama sonucunda anket formunda herhangi bir düzenleme yapılmadığı için 14 diyanet çalışanı araştırmaya dâhil edilmiştir.

3.9. Araştırmanın Etik Boyutu

Veri toplama araçları uygulanmadan önce 26/10/2018 tarihli 015 sayılı karar ile Mersin Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan etik kurul onayı (EK-3) ve 15/11/2018 tarihli 70734851-204-3614 sayılı karar ile T.C. Mersin Valiliği İl Müftülüğü'nden kurum izni (EK-4) alınmıştır.

Örneklem kapsamına alınan diyanet çalışanlarına araştırmacı tarafından araştırmanın amacı ve yöntemi açıklanmıştır. Ayrıca katılımın tamamen gönüllülük esasına dayandığı ve istedikleri zaman araştırmadan çekilebilecekleri belirtildikten sonra araştırmayı kabul eden diyanet çalışanlarının sözel onamları alınmıştır.

3.10. Veri Toplama Araçlarının Uygulanması

Veri toplama araçları, Mersin İli Yenişehir İlçe Müftülüğü'ne bağlı kurumlarda (cami ve Kur'an kursu) görev yapan toplam 108 diyanet çalışanına uygulanmıştır. Araştırmanın örneklem kapsamına alınan diyanet çalışanlarına, anket formu ve TCRTÖ 18Aralık2018 – 3 Şubat 2019 tarihleri arasında uygulanmıştır. Araştırmacı hafta içi beş gün belirtilen müftülüğün cami ve Kur'an kursunda diyanet çalışanlarına araştırmanın amacını açıklamıştır. Araştırmaya katılmayı kabul eden diyanet çalışanlarının veri toplama araçlarını bireysel olarak doldurmaları sağlanmıştır. Araştırmaya katılan diyanet çalışanlarının veri toplama araçlarının doldurmaları yaklaşık 15-20 dakika sürmüştür.

3.11. Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırmadan elde edilen veriler araştırmacı tarafından kodlandıktan sonra SPSS for Windows 20.0 (IBM Corp. Released 2011. IBM SPSS Statisticsfor Windows, Version20.0. Armonk, NY: IBM Corp.)bilgisayar programına aktarılmış ve gerekli analizler bu programda yapılmıştır. İstatistiksel testlerin anlamlılık düzeyi için $p<0,05$ değeri kabul edilmiştir. Değişkenler normallik, varyansların homojenliği ön şartlarının kontrolü yapıldıktan sonra (ShapiroWilk ve Levene Testi) değerlendirilmiştir. Normallik ve varyansların homojenliği ön şartlarını sağlayan verilerin analizi yapılırken, iki bağımsız grup karşılaştırması için Student's t testi, üç ve daha fazla bağımsız grup karşılaştırması için Tek Yönlü Varyans Analizi ve çoklu karşılaştırma testlerinden Tukey HSD testi kullanılmıştır. Sürekli iki değişken arasındaki ilişki Pearson Korelasyon Katsayısı ile değerlendirilmiştir. Tanımlayıcı istatistikler olarak ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerler, kategorik değişkenleri tanımlarken frekans ve yüzde değerler kullanılmıştır.

3.12. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın sonuçları Mersin İli Yenişehir İlçe Müftülüğü'ne bağlı kurumlarda (cami ve Kur'an kursları) görev yapan diyanet çalışanları ile sınırlıdır. Veriler katılımcı bildirimlerine dayalıdır.

3.13. Araştırmanın Zaman Çizelgesi

Araştırmaya Eylül 2018 başlanarak Çizelge 3.13'de belirtilen zaman çizelgesine uygun şekilde araştırma basamakları yürütülmüştür.

Tez Aşamaları	AYLAR	YIL	2018				2019			2020			
			Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Ocak	Şubat	Mart-Aralık	Ocak	Şubat	Mart	Nisan
Literatür Tarama			X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Veri Toplama Formu Hazırlığı			X	X									
Ön Uygulama					X	X							
Araştırmanın Uygulanması						X	X	X					
Veri Girişi									X	X			
Analiz ve Raporlama										X	X	X	X

Şekil 3.1. Diyanet Çalışanlarının Bazı Sosyo-Demografik Özellikleri (n=108)

4. BULGULAR

Bu bölümde diyanet çalışanlarının;

- Sosyo-demografik özelliklerine,
- Toplumsal Cinsiyet Roller Tutum Ölçeği ve alt boyutlarından aldıkları puan ortalamalarına,
- Yaşları ile Toplumsal Cinsiyet Roller Tutum Ölçeği puanları arasındaki ilişkiye,
- Sosyo-demografik özelliklerine göre Toplumsal Cinsiyet Roller Tutum Ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılmasına yönelik bulgular yer almaktadır.

Tablo 4.1. Diyanet Çalışanlarının Bazı Sosyo-Demografik Özellikleri (n=108)

Bazı Sosyo-Demografik Özellikler		
Yaş	$\bar{X} \pm SS$	
	39,43±8,85	
	Sayı	%
Cinsiyet		
Kadın	51	47,2
Erkek	57	52,8
Öğrenim Düzeyi		
Lise	12	11,1
Önlisans	66	61,1
Lisans	30	27,8
Doğduğu Bölge		
Doğu-Güneydoğu Anadolu	24	22,3
İç Anadolu	21	19,4
Marmara-Ege	5	4,6
Karadeniz	4	3,7
Akdeniz	54	50,0
Medeni Durum		
Evli	90	83,3
Bekar	18	16,7
Eşin Öğrenim Düzeyi (n=90)		
Lise	49	54,4
Önlisans	20	22,3
Lisans	21	23,3
Eşin Gelir Getiren Herhangi Bir İşte Çalışma Durumu (n=90)		
Çalışıyor	43	47,8
Çalışmıyor	47	52,2
Çocuk Sahibi Olma Durumu		
Çocuğu var	84	77,8
Çocuğu yok	24	22,2
Aile Tipi		
Çekirdek aile	81	75,0
Geniş aile	24	22,2
Parçalanmış aile	3	2,8
Anne Öğrenim Düzeyi		
Okur-yazar değil	33	30,6
Okur-yazar	26	24,0
İlkokul mezunu	27	25,0
Ortaokul mezunu	6	5,6
Lise mezunu	7	6,5
Üniversite ve üstü	9	8,3
Baba Öğrenim Düzeyi		
Okur-yazar değil	7	6,5
Okur-yazar	16	14,8
İlkokul mezunu	36	33,3
Ortaokul mezunu	11	10,2
Lise mezunu	25	23,2
Üniversite ve üstü	13	12,0

Tablo 1’de diyanet çalışanlarının bazı sosyo-demografik özellikleri verilmiştir. Diyanet çalışanlarının yaş ortalamalarının $39,43 \pm 8,85$, yarısından fazlasının (%52,8) erkek, %61,1’nin ön lisans mezunu olduğu ve yarısının (%50) Akdeniz Bölgesi’nde doğduğu bulunmuştur. Diyanet çalışanlarının çoğunluğunun (%83,3) evli, eşlerinin yarısından fazlasının (%54,4) lise mezunu olduğu ve %52,2’sinin eşlerinin çalışmadığı belirlenmiştir. Tablo incelendiğinde, diyanet çalışanlarının %77,8’inin çocuk sahibi ve % 75’nin çekirdek aile yapısında olduğu görülmektedir. Diyanet çalışanlarının %30,6’sı annelerinin okuma yazma bilmediğini, %33,3’ü babalarının ilköğretim mezunu olduğunu ifade etmişlerdir.

Tablo 4.2. Diyanet Çalışanlarının Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği ve Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamalarının Dağılımı (n=108)

TCRTÖ ve ALT BOYUTLARI	Madde Sayısı	Min-Max	$\bar{X} \pm SS$
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	8	11-40	$28,83 \pm 5,25$
Kadın Cinsiyet Rolü	8	10-30	$20,37 \pm 4,59$
Evlilikte Cinsiyet Rolü	8	21-37	$29,57 \pm 3,34$
Geleneksel Cinsiyet Rolü	8	11-37	$23,75 \pm 5,07$
Erkek Cinsiyet Rolü	6	12-30	$21,86 \pm 3,77$
TOPLAM	38	92-151	$123,39 \pm 12,53$

Tablo 2’de diyanet çalışanlarının TCRTÖ ve alt boyutlarından aldıkları puan ortalamalarının dağılımı verilmiştir. Araştırmada diyanet çalışanlarının TCRTÖ toplam puan ortalamalarının “ $123,39 \pm 12,53$ ” olduğu ve TCRTÖ’ den aldıkları minimum puanın “92”, maksimum puanın ise “151” olduğu bulunmuştur.

Diyanet çalışanlarının TCRTÖ’ nün “Eşitlikçi Cinsiyet Rolü” alt boyutu puan ortalamalarının “ $28,83 \pm 5,25$ ”, bu alt boyuttan aldıkları minimum puanın “11”, maximum puanın “40” olduğu saptanmıştır.

Diyanet çalışanlarının TCRTÖ’ nün “Kadın Cinsiyet Rolü” alt boyutu puan ortalamalarının “ $20,37 \pm 4,59$ ” olduğu ve bu alt boyuttan minimum “10”, maximum “30” puan aldıkları belirlenmiştir.

Diyanet çalışanlarının TCRTÖ’ nün “Evlilikte Cinsiyet Rolü” alt boyutu puan ortalamalarının “ $29,57 \pm 3,34$ ”, bu alt boyuttan aldıkları minimum puanın “21”, maximum puanın “37” olduğu bulunmuştur.

Diyanet çalışanlarının TCRTÖ’nün “Geleneksel Cinsiyet Rolü” alt boyut puan ortalamalarının “ $23,75 \pm 5,07$ ” olduğu ve bu alt boyuttan minimum “11”, maksimum “37” puan aldıkları saptanmıştır.

Diyanet çalışanlarının TCRTÖ' nün "Erkek Cinsiyet Rolü" alt boyutu puan ortalamalarının "21,86±3,77", bu alt boyuttan aldıkları minimum puanın "12", maximum puanın "30" olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4.3. Diyanet Çalışanlarının Yaşları ile Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği'nden Aldıkları Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki (n=108)

TCRTÖ Puanları	Yaş	
	r	p
	-0,201	p=0,037

Diyanet çalışanlarının yaşları ile TCRTÖ' den aldıkları puan ortalamaları arasındaki ilişki Tablo 3'de verilmiştir. Diyanet çalışanlarının yaşları ile TCRTÖ puanları arasında zayıf, negatif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir (r= -0,201; p=0,037).

Tablo 4.4. Diyanet Çalışanlarının Bazı Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutum Ölçeği'nden Aldıkları Puan Ortalamalarının Dağılımı (n=108)

Bazı Sosyo-Demografik Özellikler	n	TCRTÖ	
		$\bar{X} \pm SS$	İstatistiksel Değer
Cinsiyet			
Kadın	51	129,60±10,73	<0,001*
Erkek	57	117,84±11,43	
Öğrenim Düzeyi			
Lise	12	117,91±9,70	0,049
Önlisans	66	122,51±13,14	
Lisans	30	127,53±11,15	
Doğduğu Bölge			
Doğu-Güneydoğu Anadolu	24	123,20±14,43	0,093
İç Anadolu	21	124,09±10,13	
Marmara-Ege	5	135,00±8,33	
Karadeniz	4	132,75±3,59	
Akdeniz	54	121,44±12,59	
Medeni Durum			
Evli	90	122,66±12,63	0,176
Bekâr	18	127,05±11,67	
Eş Öğrenim Düzeyi (n=90)			
Lise (a)	49	119,91±12,81	0,008**
Ön lisans (b)	20	121,80±11,07	
Lisans (c)	21	129,90±11,18	
***Anlamlı Fark: a-c			
Eş Çalışma Durumu (n=90)			
Çalışıyor	43	128,95±10,48	<0,001*
Çalışmıyor	47	116,91±11,73	

Tablo 4.4. (devamı)

Çocuk Sahibi Olma Durumu			
Çocuğu var	84	122,98±12,48	0,537
Çocuğu yok	24	124,83±12,86	
Aile Tipi			
Çekirdek aile	81	122,75±11,81	0,536
Geniş aile	24	124,79±14,51	
Parçalanmış aile	3	129,66±17,15	
Anne Öğrenim Düzeyi			
Okur-yazar değil	33	121,78±12,42	0,840
Okur-yazar	26	123,65±12,45	
İlkokul mezunu	27	124,18±13,47	
Ortaokul mezunu	6	127,83±10,66	
Lise mezunu	7	126,28±11,94	
Üniversite ve üstü	9	121,00±13,75	
Baba Öğrenim Düzeyi			
Okur-yazar değil	7	121,28±14,40	0,214
Okur-yazar	16	124,18±9,38	
İlkokul mezunu	36	119,44±13,74	
Ortaokul mezunu	11	125,45±14,24	
Lise mezunu	25	127,60±9,16	
Üniversite ve üstü	13	124,69±14,35	

* Student's t Testi

** Tek yönlü varyans analizi

*** Tukey Testi

Diyanet çalışanlarının bazı sosyo-demografik özelliklerine göre TCRTÖ' den aldıkları puan ortalamalarının dağılımı Tablo 4'te gösterilmiştir. Tablo incelendiğinde, diyanet çalışanlarının öğrenim düzeyleri, doğdukları bölge, medeni durumları, çocuk sahibi olma durumları, aile tipleri ile anne ve babalarının öğrenim düzeylerine göre TCRTÖ puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$).

Diyanet çalışanlarının cinsiyetlerine göre TCRTÖ puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu ve erkek çalışanların ($117,84\pm11,43$), kadın çalışanlara ($129,60\pm10,73$) göre TCRTÖ puan ortalamalarının daha düşük düzeyde olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). Diyanet çalışanlarının eşlerinin öğrenim düzeylerine göre TCRTÖ puan ortalamaları incelendiğinde; istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu ve eşleri üniversite mezunu olan diyanet çalışanlarının TCRTÖ puan ortalamalarının ($129,90\pm11,18$), eşleri lise ($119,91\pm12,81$) ve ön lisans mezunu ($121,80\pm11,07$) olan diyanet çalışanlarından anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur ($p<0,05$). Diyanet çalışanlarının eşlerinin çalışma durumlarına göre TCRTÖ puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu ve eşleri çalışan diyanet çalışanlarının TCRTÖ puan ortalamalarının ($128,95\pm10,48$), eşleri çalışmayan diyanet çalışanlarına ($116,91\pm11,73$) göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır ($p<0,05$).

5. TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu araştırmada veriler, araştırmacı tarafından hazırlanan katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini belirlemeye yönelik “Anket Formu” ve Zeyneloğlu (Zeyneloğlu & Terzioğlu 2011) tarafından geliştirilen TCRTÖ kullanılarak toplanmıştır. Bu araştırmadan elde edilen veriler, Mersin İli Yenişehir İlçe Müftülüğü’ne bağlı kurumlarda (cami ve Kur’an kursları) görev yapan 108 diyanet çalışanına yukarıda belirtilen anket formu ve ölçek uygulanarak elde edilmiştir. Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların belirlenmesi ile ilgili yapılan bilimsel araştırmalar daha çok farklı öğrenci ve meslek gruplarında yapılmıştır. Literatürde diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını belirleyen az sayıda çalışmaya rastlandığından araştırma sonuçları yakın çalışma sonuçları ile karşılaştırılmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgular literatür bilgileri doğrultusunda aşağıda verilen başlıklar altında tartışılmıştır.

Diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının tartışılması,

Diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarına yönelik bulguların diyanet çalışanlarının sosyo-demografik özelliklerine göre tartışılması.

Diyanet Çalışanlarının Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlarının Tartışılması

Bu araştırmada diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi bir tutuma sahip olduklarının belirlenmesi önemli bir bulgudur (Tablo 2). Bu çalışma yürütülürken diyanet çalışanları arasında “toplumsal cinsiyet” kavramına karşı çalışanlar temkinli yaklaşmışlardır. Diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet kavramına temkinli yaklaşması nedeniyle bu konuda yapılan çalışmanın kapsamının dar tutulmasına neden olmuştur. Literatürde ulaşıldığı kadarıyla diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının belirlendiği benzer çalışmalara rastlanmadığından araştırma sonuçları İslam’da kadını ele alınan yayınlar ile tartışılmıştır.

Çukurova Üniversitesi’nde öğrenciler arasında yapılan araştırmada, inanç durumuna göre toplumsal cinsiyet tutumlarında kendilerini inançlı ya da inançsız ve/veya şüpheli tanımlayanlar arasında toplumsal cinsiyet tutumlarında anlamlı farklılıklar olduğu bulunmuştur. En düşük farklılık ise süregelen sosyo-kültürel cinsiyet algısında ortaya çıkmıştır (Sağlam, 2016: 89). Kaya ve Uysal dindarlık olgusunun toplumsal cinsiyet algısına olan etkisini incelemek amacıyla yaptıkları bir araştırmada, dindarlık algısının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını etkilediğini belirlemiştir. Bunun yanında dindarlık değişkenlerinin toplumsal cinsiyet rolü tutumları üzerinde olumsuz yönde bir etkiye sahip olduğunu saptamışlardır (Kaya & Uysal, 2015: 656). Zengin Sivas merkezinde ve en az üniversite mezunu bireyler arasında yaptığı çalışmada da dindarlığın toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarına yönelik

olumsuz yönde etkisinin olduğunu vurgulamıştır (Zengin, 2019: 307). Bu çalışmaların sonuçları bizim araştırma sonuçlarımızla benzerlik göstermemektedir. Araştırmamızda diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin daha eşitlikçi tutuma sahip olmaları son dönemlerde modernist İslam düşünürlerinin farklı iletişim araçlarını kullanarak daha çok diyanet çalışanlarına ulaşmaları ve bu düşünürlerin daha etkin çalışmalar yapmış olmalarına bağlanabilir. Diyanet çalışanlarının da toplumsal cinsiyet rolleri noktasında eşitlikçi tutuma sahip olmaları bu doğrultuda okumalar yaptıkları ile açıklanabilir.

İslam düşünürleri İslami toplumlarda kadının ikincilleştirildiğini ve bunun nedeninin ise İslam dışı unsurlara bağlı olduğunu ifade ederler. Bunun yanında modernist İslam düşünürleri, İslam'da ataerkil sistemin varoluşunun İslam'ı anlayışta aranmadığını ve İslam'ın geldiği dönemde kadının ikincil konumda olduğunu vurgularlar (Hatemi, 1992: 310; Terzioğlu, 2016: 544; Düzgün, 2010: 205). Tuksal'a göre İslam dininin geldiği dönemde sosyo-ekonomik anlamda kadın söz sahibi değildir. Bu nedenle coğrafi yapıya bağlı olarak kadın sosyal yaşamda her açıdan ikincileştirilmiş ve kadının konumu o toplumun bakış açısına göre şekillenmiştir (Tuksal, 2012: 52).

Müslüman toplumlarında kadın konusunda ataerkil anlayışının olduğunu kabul eden düşünürler bu algının oluşmasının sebebinin ise şu nedenlere bağlarlar. Akdemir'e göre İslam'da olmayan, ancak Müslüman toplumlarında var olan kadına yönelik bazı olumsuz ifadeler vardır. Bunları Peygamberimiz Hz. Muhammet'in(SAV) vefatından sonra uydurulmuş hadislere bağlar. Akdemir'e göre uydurma hadisler tarih içerisinde çeşitlenerek kabul görmüştür (Akdemir, 1997: 250). İslam âlimleri cinsiyetler arasında eşitlik ifadesine karşı çıkarlar onlara göre kadınla erkek farklıdır. Bunun kadın ile erkek arasında eşitsizlik olacağı anlamına gelmeyeceği tezini savunurlar. Hatemi Kur'an anlayışında kadın ile erkeğin farklı olduğunu, ama bunun imanca ve akılcı birinin diğerinden daha aşağıda olduğu anlamına gelmediğini belirtir. Kur'an bilgisine uymayan hadislerin ve rivayetlerin doğru olmadığını belirtir. Kur'an'ın kadını insan bağlamında ele aldığını, Kur'an-da her iki cinsiyetinde insanlık değeri, insan hakları, sorumluluk ve mükâfat açısından eşit olduklarını vurgular (Hatemi, 1997: 313). Taslaman'a göre İslam'da üstünlük takvadır. İslam'da takvadan dolayı tüm cinsiyetlerde aranan ahlaki ölçüt aynıdır. Bunu sağlayan insanın cinsiyeti önemli değildir (Taslaman, 2019:2 2). Bu denklik görüşü diyanet çalışanlarıyla feminist perspektif bakış açısına sahip düşünürlerin cinsiyetler arasındaki eşitlik vurgusuna karşı çıkmalarının gerekçesi olabilir. Bu bağlamda diyanet çalışanlarının İslam toplumunda hak açısından cinsiyetler arasında sorun olduğunu kabul ettikleri, ancak bu sorunun feminist perspektifinde doğru bir şekilde doğru terimlerle açıklanmamasından kaynaklandığı düşündükleri söylenebilir.

Görüldüğü gibi yukarıda bahsedilen İslam düşünürlerine göre İslam anlayışında cinsiyetler arasında herhangi bir ayırım yoktur. Bunun yanında İslam düşünürlerinin bakış

açısına göre İslami kaynağın (Kur'an) Yaratıcı tarafından gönderildiği inancı vardır. Bu nedenle tüm toplumsal sorunlarda olduğu gibi toplumsal cinsiyet rollerine ile ilişkin sorunların çözümü de ilahi metinlerde bulunmaktadır. Bu doğrultuda diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet çalışmalarına feminist bakış açısıyla bakılmasına karşı çıktıkları söylenebilir.

Tutsal Kur'an okumalarında Kur'an'ın ayetlerinin bir bütün olarak değerlendirildiğinde İslam toplumlarında kadın konusunda var olan yanlış yorumların çözümleneceğini belirtir. (Tutsal, 2012: 71). Sezgin'in Aktaş'tan aktardığına göre, Müslüman kadın kimliği İslam'ın doğruları ve kabulleri üzerinde temellenmiştir. Kadın kimliğinin çok yönlü olduğunu belirten Aktaş, bunun sadece feminist kimlikle açıklanamayacağını belirtir. Aktaş kendini "dindar Müslüman" ya da "İslamcı" olarak adlandırır (aktaran Sezgin, 2014). Ramazanoğlu Türkiye'de kimsenin kendini İslami feminist olarak tanımlamadığını, bunun sömürge güçlerinin reklamı olduğunu, toplumsal cinsiyet kavramını savunanların sömürge güçlerinin oyununa geldiğini söyler. Bunun yanında kendi toplumsal yaşamımızda yaşanan cinsiyet sorunlarının her toplumun kendine öz farklılığından kaynaklandığını, bu nedenle bu kavramın kendimize özgü olması gerektiğini belirtir (<http://derkenar.wordpress.com/2006/12/17/islami-feminizm-adi-var-kendi-yok/>).

Bu doğrultuda feminist söylemde toplumsal cinsiyet kavramının İslami camiada kabul görmediği sonucuna varılabilir. Tam bu noktada İslami camiada toplumsal cinsiyet tutum ve algı çalışmalarının yapılmasının zor olduğu da söylenebilir. Türkiye'de bazı İslami kadın haklarını savunan kadın grupları dahi kendini feminist olarak tanımlamamaktadır. Bunun yanında İslam düşünürleri tarafından toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili yapılan yorumların çoğunlukla eşitlikçi bir tutum içermesi son derece düşündürücüdür.

Düzgün'e göre Kur'an'da toplumsal cinsiyet konusu incelendiğinde meseleye hem kadın hakları hem de insan hakları temelinde bakılmalıdır. Düzgün İslam'da toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açısını varlık felsefesiyle ve kadın hakları açısından (siyasal, sosyal ve ahlaki açıdan) açıklamaya çalışır (Düzgün, 2013: 203-217). Araştırmamızın örneklemini oluşturan diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları feminist perspektif bakış açısından farklı gibi görünse de özünde toplumsal cinsiyet rolleri konusunda eşitlikçi bir bakış açısına sahip olduklarını söyleyebiliriz. Bu bağlamda araştırmamızda toplumu etkileyen önemli kurumlardan biri olan diyanette çalışan din görevlilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının eşitlikçi olduğunun belirlenmesi, bize hitap ettikleri topluma aynı şekilde aktarıp benimseteceklerini düşündürmektedir.

Diyanet Çalışanlarının Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlarına Yönelik Bulguların Diyanet Çalışanlarının Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Tartışılması

Araştırmacı tarafından oluşturulan diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının etkileyebilecekleri düşünülen sorularla diyanet çalışanlarının sosyo-demografik faktörleri (yaş, cinsiyet, öğrenim düzeyi, medeni durumu, doğum yeri, eşinin çalışma durumu, ebeveynlerin öğrenim durumu) incelenmiştir.

Diyanet Çalışanlarının Öğrenim Düzeylerine Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları

Araştırmada, diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını etkileyen faktörlerden birinin diyanet çalışanlarının öğrenim düzeyleri olduğu belirlenmiştir. Diyanet çalışanlarının öğrenim düzeyleri yükseldikçe toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının daha eşitlikçi olduğu saptanmıştır (Tablo 4).

Sosyo-demografik özelliklerin temel belirleyicilerinden olan öğrenim düzeyinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar ile yakın ilişkisi bulunmaktadır. Yapılan araştırmalarda öğrenim düzeyleri yükseldikçe bireylerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının daha eşitlikçi olduğu görülmektedir (Altuntaş & Altınova, 2015; Kalaycı & Hayırsever, 2014; Kaya & Uysal, 2015; Esmer, 2012). Araştırmamız bu çalışmaların sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

Bireylerin öğrenim düzeylerinin iyileştirilmesi, yalnızca bireysel bir kazanım sağlamayacak; aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitliğine giden yolda son derece önemli olacaktır. Bu doğrultuda ülkemizde İslami anlayışa sahip kadınların öğrenim düzeylerinin artırılması ile ekonomik bağımsızlık kazanarak çalışma hayatına katılması gerekmektedir.

Araştırmamızda elde ettiğimiz sonuç, bize eğitimin toplumsal cinsiyet eşitliği noktasında ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için okullarda ve üniversitelerde verilen eğitimin niteliği çok önemlidir. Bunun için bireylere küçük yaşlardan başlayarak hem aile hem de okullarda toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik eğitimler verilmelidir. Ayrıca konuya ilişkin reklamlar, filmler, seminerler, çalıştaylar, sempozyumlar, konferanslar, açık oturumlar, kongreler vb. düzenlenerek toplumsal farkındalık yaratılmalıdır.

Göle ülkemizde dindar kadının mahrem alandan çıkması, kamusal alanda var olabilmesi için dindar kesimin büyük çaba gösterdiğini vurgulamaktadır (Göle,1992: 86). Bizim araştırmamızda da diyanet çalışanlarının çoğunluğu kadındır. Bu bağlamda araştırmanın yapıldığı kurumda kadının mahrem alan sorunun olmadığı ifade edilebilir. Bunun yanında diyanet çalışanlarının genel olarak öğrenim düzeylerinin yüksek olduğu, ancak yine de toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda farkındalık çalışmalarının yapılmasının önemli olacağı söylenebilir.

Diyanet Çalışanlarının Cinsiyetlerine Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları

Araştırmada, diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını etkileyen faktörlerden birinin diyanet çalışanlarının cinsiyeti olduğu belirlenmiştir. Tablo 4 incelendiğinde, kadın diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının erkek çalışanlardan daha eşitlikçi olduğu görülmektedir.

Araştırmamızda diyanet çalışanları arasında çalışan kadınların sayısının erkek çalışan sayısından fazla olması olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Bunun yanında diyanet çalışanlarının yönetici kadrosunun çoğunluğunun erkeklerden olması dikkat çekicidir. Bu konuda feminist perspektifine bakıldığında, İslam anlayışında kadının yönetimde olması konusunda farklı fikirler olduğu görülmektedir. Berktaş'a göre İslami algıda erkek ile kadın doğası gereği birbirinden sadece biyolojik açıdan değil ihtiyaç ve yetenekleri ölçüsünde de farklıdır. Bundan ötürü Yaradan cinsiyetlere farklı görevler vermiştir. Erkekler daha güçlü, daha iradeli ve daha akıllı olduklarından toplumu yönetme de onların görevidir. Kadınlar ise duygusal olduklarından yönetici olmazlar. Berktaş'a göre İslami anlayışta kadın, sadece çocuk doğurup onu yetiştirmekle ve günlük yaşamı devam ettirip nesil devamlılığını sağlamakla mükelleftir (Berktaş, 2016: 26-27). Geleneksel İslam anlayışında kadının çalışma hayatında bulunulması istenmez hatta Mevdudi'ye göre kadının dışarı çıkmaması dışarı çıkmasından daha hayırlıdır (Mevdudi, 1985: 232). Bunun yanında kadının hem sosyal yaşamda hem de iş hayatında olması gerektiği anlayışı da mevcuttur. Bu konuda Öztürk'e göre Asrısaaadet döneminde kadınlar Cuma namazı, bayram namazı ve cenaze namazına katılmışlardır. Hatta bu dönemde Ümmü Varaka'nın erkeklerin bulunduğu cemaate imamlık yaptığı bilinmektedir (Öztürk, 2000: 347). İslam'da kadının yönetici olma konusunda farklı görüşte olan İslami feminist yazarlardan Şefkatli'ye göre gerçek İslam'da cinsiyetler birbirlerine eşittir (Şefkatli, 2012: 51). İslami yazarlardan olan Akkaya'ya göre, kadın devletin tüm kurum ve kuruluşlarında her konumda görev alabilir (Akkaya, 1991: 238). Tüm bunlar dikkate alındığında diyanet kurumunda kadının yönetici olma noktasında İslam dini açısından herhangi bir sakınca bulunmadığını söylemek mümkündür. Bu bağlamda araştırmamızı yürüttüğümüz kurumda yönetici kadın sayısının artması çalışanlarda toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin farkındalığın oluşmasına katkı sağlayabilir.

Durutürk Michael Foucault'u ele aldığı makalesinde, "iktidar bireyi öznelleştirerek kişiye disiplinci ve düzenleyici kurallarla toplumsal normlar oluşturur" der. Durutürk'e göre birey sorgulamadan kabul ettiği bu normları içselleştirir ve bu durum insanı istenen duruma alıştıırır. Modern toplumda birey bir sarmal içerisinde iktidar normlarını sürekli yenilerek üretir. Birey iktidarın denetiminde olduğunu belirtir. Bu görüşe göre kişinin bu dönüşümü fark etmesi çok zordur. Çünkü iktidarın genel geçer kabulleri yaşamın her alanında olup insani tüm eylem ve

hareketlerinde söz sahibidir. İnsanın toplumlaşmasını sağlayan tüm olguların içinde olan iktidar bu olgularla karşılıklı iletişim-etkileşim içinde çoğalarak toplum yapısının temelini oluşturur (Durutürk, 2018: 64). Bu açıdan bakıldığında diyanet çalışanlarında erkeklerde İslam dini dışında farklı değişkenler nedeniyle toplumsal cinsiyet algısının oluştuğu tezi savunulabilir.

Diyanet çalışanları arasında din eğitimi bazında kadınlarla erkeklerin benzer eğitim aşamalarından geçtiği bilinen bir gerçektir. Erkeklerin toplumsal cinsiyet konusunda daha geleneksel olması, erkeklerin dini referans yerine geleneksel yaşam formlarını devam ettirdikleri ve iktidar alanlarına müdahaleyi kısıtlamak istememelerinden kaynaklanmış olabilir. Araştırmamızda elde ettiğimiz sonuç da bu savı destekler niteliktedir. Bu bağlamda diyanette çalışan erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının daha geleneksel olması bize diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine sadece din boyutlarıyla bakmadıklarını düşündürmektedir. Toplumsal cinsiyette eşitlikçi bir anlayışın yaygınlaşabilmesi için öncelikle erkeklerin ele alındığı çalışmalar yapılmalıdır. Bu hedef kitleye yönelik yapılacak her türlü etkinlik ve sürdürülebilir politikalar gelecek dönemler için eşitlikçi toplumsal cinsiyet algısına yönelik pozitif katkılar sağlayabilir.

Araştırmamızda erkek diyanet çalışanlarının kadınlara göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin daha gelenekçi tutuma sahip olması, diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının din dışında farklı değişkenlere bağlı olarak da değiştiği şeklinde yorumlanabilir. Yapılan İslami literatür araştırmasında da toplumsal cinsiyet rolleri konusunda yapılan çalışmalarda konu hep kadın noktasında bakılmıştır. Toplumsal cinsiyeti oluşturan diğer bir değişkeni oluşturan erkek konusunda yapılan çalışmalar ya kadın perspektifiyle incelenmiştir ya da kadın konusu kadar görünür değildir. Bu araştırmada sonuçlarına bakılarak İslam düşünürlerin toplumsal cinsiyet konusunda erkek algısını, kendi deyimleriyle İslami perspektifte bakmaları gerektiği sonucuna varılabilir. İslam düşünürlerin geleneksel erkek algısını konusunu ele almaları, din hassasiyeti olan toplumlarda zaman içerisinde toplumsal cinsiyet konusunda daha eşitlikçi bir anlayışın gelişmesinde katkı sağlayabilir.

Diyanet Çalışanlarının Yaşlarına Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlgili Tutumları

Diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını etkileyen faktörlerden birinin diyanet çalışanlarının yaşı olduğu göze çarpmaktadır. Araştırmamızda diyanet çalışanlarının yaşları arttıkça TCRTÖ puanları arasında zayıf, negatif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir (Tablo 3).

Literatürde ulaşıldığı kadarıyla diyanet çalışanlarının yaşlarına göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının incelendiği çalışmalara rastlanmamıştır. Araştırmamızda diyanet çalışanlarının yaş ortalaması yükseldikçe toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların daha geleneksel olduğunu göstermektedir. Erkeklerin yaşları ilerledikçe eşitlikçi toplumsal cinsiyet

rollerine ilişkin tutumlarından sıyrılarak hem aile içinde hem de toplumda güç ve otorite sağlamak, kontrolü elde etmek amacıyla geleneksel tutumlar sergilemelerinin işareti sayılabilir. Bunun yanında genç neslin daha eşitlikçi olması son dönemlerde toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin farkındalığın artmasına bağlanabilir.

Diyanet Çalışanlarının Medeni Durumlarına Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları

Araştırmada, diyanet çalışanlarının medeni durumlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını etkileyen önemli faktörlerden biri olmadığı belirlenmiştir (Tablo2). Her ne kadar istatistiksel açıdan önemli olmasa da diyanet çalışanlarından bekâr olanlar evli olanlara göre daha eşitlikçi bir tutum içerisinde oldukları saptanmıştır.

Ülkemizde evli erkeklerin kadının yaşamının her alanında söz sahibi olmak istemelerinden dolayı kadının yaşamına yönelik olumsuz durumlar yaşanmaktadır. Son yıllarda kitle iletişim araçlarında, sosyal yaşamda; evli kadınların veya erkeklerle birliktelik yaşayan kadınların yakınındaki erkekler tarafından şiddette maruz kaldığı hatta öldürüldükleri görülmektedir. Ülkemizde kadına yönelik şiddet toplumsal bir sorun haline gelmiştir. Bu sorun İslami perspektifte bakılması oldukça önemlidir. Nedeniyse erkeğin eşine şiddet uyguladıktan sonra dini kullanarak olayı meşrulaştırmasıdır. Erkeğin kadına şiddet uygulaması konusun da İslam düşünürleri arasında da fikir ayrılıkları mevcuttur. Ateş'e göre kadın eşinin sözünü dinlemiyorsa erkek tarafından hafifçe dövülebilir (Ateş, 1997: 306). Öztürk'e göre İslam'da erkeğin kadına şiddet uygulama hakkı vardır. Fakat yaratıcı tarafından gönderilen peygamber kadına şiddet uygulamamıştır. Bu nedenle Öztürk Müslüman kişinin kadına şiddet uygulamasını doğru bulmaz (Öztürk, 2014: 251). Düzgün ise kadına şiddette karşı çıkar. Düzgün İslam'da şiddet olmadığı konusunda kesin yargılar sunar ona göre İslam anlayışında kadına yönelik şiddet yoktur. Bu İslam'da kadına yönelik şiddetin meşru gibi görüldüğünü kabul eder. Fakat bu sorun İslam anlayışında değildir. Bu sorunun oluşmasının sebebi Kur'an'ın yanlış yorumlanmasından kaynaklandığını savunur. Düzgün'e göre evlilik İslami anlayışına göre eşit bir birliktelikle oluşturulmuş toplumsal bir kurumdur (Düzgün, 2014: 210). Araştırmamızda evli kişilerin toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili tutumlarında azda olsa daha gelenekçi yaklaşımda oluşu İslami kaynakların evlilikte erkeğin tutumu noktasında konusunda farklı yorumlardan kaynaklandığı savunulabilir.

Diyanet Çalışanlarının Eşlerinin Öğrenim Düzeyleri ile Çalışma Durumlarına Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları

Araştırmada diyanet çalışanlarının eşlerinin öğrenim düzeyleri ile çalışma durumlarının diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını etkileyen önemli faktörlerden biri olduğu belirlenmiştir. Araştırmamızda diyanet çalışanlarının eşlerinin öğrenim düzeyleri yükseldikçe toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının daha eşitlikçi olduğu

bulunmuştur. Aynı zamanda eşleri çalışan diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının eşleri çalışmayanlara oranla daha eşitlikçi olduğu saptanmıştır (Tablo 2).

İslami camiada aile kavramı oldukça önemlidir. Bunun yanında feminist algısının aile kurumuna zarar verdiği görüşü de yaygındır. Diyanet Vakfı yayınlarından olan İlmihal'e göre feminizm başta haklı bir sebepten oluşmuş bir fikir akımıdır. Günümüzde ise kadına sınırsız özgürlük verdiğinden toplumsal yaşama özellikle aile kavramına zarar verdiği inancını taşımaktadır (Karaman, Bardakcıoğlu & Apaydın, 2006: 324). Bu nedenle diyanet çalışanları arasında kadın konusuna feminist bakışıyla yaklaşımın tepkiyle karşılandığı düşünülmektedir. Araştırmamızda elde edilen sonuç, eşlerinin öğrenim düzeyi yüksek olan ve eşleri çalışan diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutumlarını yaşam pratiklerine aktardıklarını ve çevrelerinde ki bireyleri etkilediklerini düşündürmektedir.

Mersin İli Yenişehir İlçe Müftülüğü'ne bağlı kurumlarda (cami ve Kur'an kursları) görev yapan diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarına yönelik veriler, diyanet çalışanlarının sosyo-demografik özelliklerini içeren anket formu ve TCRTÖ ile toplanmıştır. Değerlendirme sonucunda aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

Diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının, ölçeğin geneli ile "eşitlikçi cinsiyet rolü", "kadın cinsiyet rolü", "evlilikte cinsiyet rolü", "geleneksel cinsiyet rolü" ve "erkek cinsiyet rolü" alt boyutlarında eşitlikçi olduğu belirlenmiştir.

Diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını etkileyen faktörler tartışma süresince ayrıntılarıyla ele alınmıştır. Bu faktörler dikkate alındığında;

- Kadın diyanet çalışanlarının erkek diyanet çalışanlarına göre,
- Öğrenim düzeyi yüksek olan diyanet çalışanlarının, öğrenim düzeyi düşük olan diyanet çalışanlarına göre,
- Eşlerinin öğrenim düzeyi yüksek olan diyanet çalışanlarının, eşlerinin öğrenim düzeyi düşük olan diyanet çalışanlarına göre,
- Eşleri herhangi bir işte çalışan olan diyanet çalışanlarının, eşleri çalışmayan diyanet çalışanlarına göre daha eşitlikçi tutuma sahip oldukları belirlenmiştir.
- Diyanet çalışanlarının yaşları ile TCRTÖ puan ortalamaları arasında zayıf, negatif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır.

Araştırmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

- Diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının daha eşitlikçi olması için çok boyutlu çalışmalar yapılması,
- Diyanet çalışanlarına yönelik olarak toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili sempozyum, panel, çalıştay ve film gösterileri gibi etkinliklerin yapılması,

- Toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik olarak yapılan etkinliklerde konunun diyanet çalışanları tarafından tartışılmasının sağlanarak diyanet çalışanlarının farkındalıklarının artırılması,
- Diyanet çalışanlarından özellikle toplum ile iletişim halinde olan imam ve Kur'an kursu çalışanlarının zorunlu hizmet içi eğitim programlarına toplumsal cinsiyet eşitliği konusunun dahil edilmesi,
- Feminist bakış açısının diyanet çalışanları arasında yanlış algılanmasının önüne geçilebilmesi için toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik eğitimler düzenlenmesi,
- Toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimini alan diyanet çalışanlarının eğitim öncesi ve sonrası toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının ölçülüp değerlendirilmesi,
- Toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda yapılacak tüm etkinliklerde erkek diyanet çalışanlarının katılımının desteklenmesi,
- Toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda yapılacak tüm etkinliklerde erkek diyanet çalışanlarının katılımının desteklenmesi,
- Diyanet çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını etkileyen faktörlerin derinlemesine incelendiği niteliksel araştırmalar yapılması önerilebilir.

KAYNAKLAR

- [1]. Akdemir, S. (1997). Tarih boyunca ve Kur'an-ı Kerim'de kadın. *İslami Araştırmalar Dergisi Kadın Özel Sayısı*, 10, 4, 249-258.
- [2]. Akin, A., ve Özpınar, S. (2018). *Toplumsal cinsiyet ve kadın sağlığı*. Ankara: Nobel Yayınları.
- [3]. Akkaya, N. (1991). İslam Hukuku'nda kadının siyasi hakları. *İslami Araştırmalar Dergisi*, 10, 4, 228-240.
- [4]. Altuntaş, O., ve Altınova, H. H. (2015). Toplumsal cinsiyet algısı ile sosyo-ekonomik değişkenler arasındaki ilişkinin belirlenmesi. *Turkish Studies Dergisi*, 10, 6, 83-100.
- [5]. Arsel, I. (2015). *Şeriat kadın*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- [6]. Ateş, S. (1997). İslam'ın kadına getirdiği haklar. *İslami Araştırmalar Dergisi Kadın Özel Sayısı*, 10, 4, 304-310.
- [7]. Atış, F. (2010). *Ebelik/hemşirelik 1. ve 4. sınıf öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının belirlenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- [8]. Aynur Şahin, H. (2013). İslami feminizm ve feminist Kur'an okumaları üzerine genel bir değerlendirme. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 13, 3, 89-122.
- [9]. Bertkay, F. (2015). *Tarihin cinsiyeti*. İstanbul: Metris Yayınları.
- [10]. Bertkay, F. (2016). *Tek tanrılı dinler karşısında kadın: Hristiyanlık'ta ve İslamiyet'te kadının statüsüne karşılaştırmalı bir yaklaşım*. İstanbul: Metris Yayınları.
- [11]. Bölükbaşı, M. (2012). Milli Görüş'ten muhafazakar demokrasiye: Türkiye'de 28 Şubat süreci sonrası İslami elitlerin dönüşümü. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1, 2, 166-187.
- [12]. Butler, J. (2008). *Cinsiyet belası feminist kimliğin altüst edilmesi*. (Çev. B. Ertür) İstanbul: Metis Yayınları.
- [13]. Cornell, R. W. (2016). *Toplumsal cinsiyet ve iktidar toplum kişi ve cinsel politika* (Çev. C. Soydemir) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- [14]. Dökmen, Z. Y. (2010). *Toplumsal cinsiyet sosyal psikolojik açıklamalar*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- [15]. Durutürk, B. (2018). Michel Foucault'nun iktidar ve özne kavramlarına bir bakış: Gözetim toplumu. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 53, 3, 959-972.
- [16]. Düzgün, Ş. A. (2010, 4-5 Haziran). Kadın rollerine Kur'an'ın değerler sisteminin kaynaklığı, *Kur'an ve Kadın Sempozyumu*, (ss. 203-217). Ankara.
- [17]. El Sadawi, N. (1991). *Havanın örtülü yüzü*. (Çev. S. Özbudun) İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- [18]. Eren, M., & El- Benna, H. (2007). *Risaleler*. (Çev. M. Akbaş) İstanbul: Nida Yayınları.

- [19]. Erenoğlu, R. (2008). *Gazi Üniversitesi öğrencilerinin töre-namus cinayetleri hakkındaki görüşleri*: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- [20]. Esmer, Y. (2012). *Türkiye değerler atlası*. 03.02.2020 tarihinde https://www.academia.edu/9620697/T%C3%BCrkiye_De%C4%9Ferler_Atlas%C4%B1_2012 adresinden alınmıştır.
- [21]. Göle, N. (1992). *Modern mahrem medeniyet örtünme*. İstanbul: Metris Yayınları.
- [22]. Göle, N. (1999). *İslam'ın yeni kamusal yüzleri*. İstanbul: Metris Yayınları.
- [23]. Gürsoy, E. (2009). *Üniversite son sınıf öğrencilerinin kadına ilişkin "namus" anlayışı ile ilgili tutumları: Ankara örnekleme*. Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- [24]. Hatemi, H. (1997). "Modern mahrem" ve İslam'ın kadına bakışı. *İslami Araştırmalar Dergisi Kadın Sayısı Özel Sayısı, 10, 4*, 311-314.
- [25]. 14.11.2019 tarihinde <http://derkenar.wordpress.com/2006/12/17/islami-feminizm-adi-var-kendi-yok/> adresinden alınmıştır.
- [26]. 14.11.2019 tarihinde <http://www.skdturkiye.org/esit-adimlar/yakin-plan/oecd-toplumsal-cinsiyet-esitligi-raporu> adresinden alınmıştır.
- [27]. Kalaycı, N., ve Hayırsever, F. (2014). Toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında vatandaşlık ve demokrasi eğitimi ders kitabına yönelik bir inceleme ve bu konuya ilişkin öğrenci algılarının belirlenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi, 14, 3*, 1065-1072.
- [28]. Karaman, H., Bardakoğlu, A., ve Apaydın, H. Y. (2016). *İlmihal II: İslam ve Toplum*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- [29]. Kaya, Ş. F., ve Uysal, V. (2015). Günümüzde dindarlık ve toplumsal cinsiyet rolü algıları üstüne bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8, 36*, 646- 662.
- [30]. Margot, B. (2002). Islamic feminism: What's in a name? *Al-Ahram Weekly Online*, 569, 1.
- [31]. Mernissi, F. (1995). *Peçenin ötesi-İslam toplumunda kadın erkek dinamikleri*. (Çev. M. Küpçü) İstanbul: Yayınevi Yayıncılık.
- [32]. Mernissi, F. (2004). *Kadınların isyanı ve İslami hafıza*. (Çev. A. Kantarcı) Ankara: Epos Yayınları.
- [33]. Mevdudi, E. A. (1995). *Kur'an açısından kadın (Nur Suresi)*. (Çeviren N. Gevri) İstanbul: Fikir Yayınları.
- [34]. Mevlana, C. R. (2001). *Şark İslam klasikleri Mesnevi IV. Cilt*. (Çeviren V. İzbudak) İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- [35]. Özdemir, F. Z. (2013). *İslamcı feminist söylemde Kur'an ve kadın: Amine Wedud'un bakış açısı ile kadın konulu Kur'an ayetlerinin yeniden yorumlanması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- [36]. Öztürk, M. (2013). Kur'an'da karı-koca hakları. M. Demirci içinde, *Kur'an ve sünnete göre temel insan hakları: İslami İlimler Araştırma Vakfı Tartışmalı İlmi Toplantılar Dizisi 75* (ss. 221-267). İstanbul: Pasifik Ofset.

- [37]. Öztürk, Y. N. (2000). *İslam nasıl yozlaştı?* İstanbul: Yeni Boyut Yayınları.
- [38]. Öztürk, M. (21-22 Mayıs 2011). Toplumsal cinsiyet meselesine Kur'an zaviyesinden genel bakış, *Dini ve toplumsal boyutlarıyla cinsiyet: Tartışmalı İlmi İhtisas Toplantı*, (ss. 165-191). İstanbul.
- [39]. Rahman, F. (2000). *İslam'ı yenileme*. (Çev. A. Çiftçi). Ankara: Ankara Okulları Yayınları.
- [40]. Sağlam, F. (2016). Kitap İncelemesi: "Toplumsal Cinsiyet Din ve Kadın". *Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6, 83-89.
- [41]. Sancar, S. (2014). *Türk modernleşmesinin cinsiyeti*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- [42]. Sevil, S. (2014). *Türkiye'de feminist söylem ve İslami feminizm*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- [43]. Seyyid, K. (1960). *Fizilali'l- Kur'an*. (Çev. Y. Çicek) İstanbul: Emir Yayınları.
- [44]. Şanlı, B. (2017). *Üniversite birinci ve son sınıf öğrencilerinin kadına ilişkin namus anlayışı ile ilgili tutumları: Mersin Üniversitesi örnekleme*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- [45]. Şeriati, A. (2015). *Kadın (Fatıma Fatımadır)*. İstanbul: Fecr Yayınları.
- [46]. Şeriati, A. (2013). *Anne baba Biz suçluyuz*. (Çev. K. Güney) İstanbul: Fecr Yayınları.
- [47]. Tanrıverdi, H. (2018). Din-kültür ilişkisi üzerine bir değerlendirme. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 8, 3, 595-601.
- [48]. Taslaman, F., ve Taslaman, C. (2019). *İslam ve kadın*. İstanbul: İstanbul Yayınevi.
- [49]. Terzioğlu, H. (2016). Toplumsal cinsiyet anlayışına katkısı bağlamında dini söylemin etkisi. *Kelam Araştırmaları Dergisi*, 14, 2, 541-558.
- [50]. Tuksal, H. Ş. (2012). *Kadın karşıtı söylemin İslam geleneğindeki izdüşümleri*. Ankara: Otto Yayıncılık.
- [51]. sozluk.gov.tr (2019). *Türk Dil Kurumu 2019*. 12.02.2020 tarihinde Türk Dil Kurumu: <https://sozluk.gov.tr/?kelime=> adresinden alınmıştır.
- [52]. Yeniterzi, E. (2007). Mevlana'nın kadın-erkek değerlendirmesi ve insana bakışı. *İstem İslam Sanat, Tarih, Edebiyat ve Musikisi Dergisi*, 5, 10, 29-41.
- [53]. Zengin, A. Ç. (2019). *Dindarlık ve toplumsal cinsiyet ayrımcılığı*. Yayımlanmamış doktora tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- [54]. Zeyneloğlu, S. (2008). Ankara'da *hemşirelik öğrenimi gören üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları*. Yayımlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

EKLER

EK-1.

DIYANET ÇALIŞANLARININ SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK ANKET FORMU

Bu anket formu diyanet çalışanlarının sosyo-demografik özelliklerinin belirlenmesi için düzenlenmiştir. Form 11 sorudan oluşmaktadır. Araştırmamıza katılmak tamamen gönüllülük esasına dayalıdır. Araştırma devam ederken herhangi bir zamanda çalışmadan ayrılmanız istediğinize bağlıdır. Araştırma esnasında sizden alınan bilgiler araştırmacıda saklı kalacaktır. Araştırma süresi boyunca sormak istediğiniz sorular için aşağıdaki telefon numarasından araştırmacılara ulaşabilirsiniz.

Yl. Öğr. Gülşah NASANLI TAM
Cep Telefonu: 05443165508

Katılımınız için teşekkür ederim.

1) Yaşınızı belirtiniz:.....

2) Cinsiyetinizi işaretleyiniz.

- a) Kadın
- b) Erkek

3) Öğrenim durumunuzu işaretleyiniz.

- a) Lise
- b) Ön lisans
- c) Lisans

4) Doğduğunuz bölgeyi işaretleyiniz.

- a) Doğu Anadolu-Güneydoğu Anadolu Bölgesi
- b) İç Anadolu Bölgesi
- c) Marmara-EgeBölgesi
- d) KaradenizBölgesi
- e) AkdenizBölgesi

5) Aile yapınız ile ilgili uygun seçeneği işaretleyiniz.

- a) Çekirdek aile (anne, baba ve/veya kardeşlerin birlikte yaşadığı aile)
- b) Geniş aile (Anne, baba, kardeşler, büyükanne, büyükbaba ve diğer birinci derece akrabaların birlikte yaşadığı aile)
- c) Parçalanmış aile
- d) Diğer (Lütfen açıklayınız).....

6) Anne öğrenim durumunu belirtiniz. İlgili kutucuğa (x) işareti koyunuz.

Öğrenim durumu	Anne
Okur-yazar değil	
Okur-yazar	
İlkokul mezunu	
Ortaokul mezunu	
Lise mezunu	
Üniversiteye üzeri	

7) Baba öğrenim durumunu belirtiniz. İlgili kutucuğa (x) işareti koyunuz.

Öğrenim durumu	Baba
Okur-yazar değil	
Okur-yazar	
İlkokul mezunu	
Ortaokul mezunu	
Lise mezunu	
Üniversite ve üzeri	

8) Medeni durumunuzu işaretleyiniz.

- a) Evli
- b) Bekâr
- c) Diğer (Lütfen açıklayınız)

9) Eşinizin öğrenim durumunu işaretleyiniz.

- a) Lise
- b) Ön lisans
- c) Lisans
- d) Lisansüstü

10) Eşinizin herhangi çalışma durumunu işaretleyiniz.

- a) Çalışıyor
- b) Çalışmıyor

11) Çocuk sahibi olma durumunu işaretleyiniz.

- a) Var
- b) Yok

EK-2.

TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ TUTUM ÖLÇEĞİ

Sevgili diyanet çalışanları,

Bu ölçekteki cümleler, sizin **toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarınızı** ölçmektedir. Sonuçlar yalnızca araştırma amacıyla kullanılacaktır. Bu cümlelerden hiçbirisinin doğru ya da yanlış cevabı yoktur. Her cümle ile ilgili görüş, kişiden kişiye değişebilir. Bunun için vereceğiniz cevaplar sizin kendi görüşünüzü yansıtmalıdır. Her cümle ile ilgili görüşünüzü belirtirken, önce cümleyi dikkatlice okuyunuz sonra, cümlede belirtilen düşüncenin, sizin düşünce ve duygularınıza ne derecede uygun olduğuna karar veriniz.

Aşağıdaki cümleler size;

hiç uygun değilse **“Kesinlikle Katılmıyorum”**
uygun değilse **“Katılmıyorum”**
karar veremiyor iseniz..... **“Kararsızım”**
uygunsa **“Katılıyorum”**
tamamen uygunsa **“Tamamen Katılıyorum”**

Cümlelerin karşısındaki yerlere aşağıdaki örneğe uygun olarak çarpı (X) koyarak işaretleyiniz. Bir cümleyi okuduktan sonra aklınıza ilk geleni işaretleyiniz ve **lütfen bütün cümleleri işaretlemeyi unutmayınız.**

Örnek:

Tutum Cümleleri	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
Ailenin parasal harcamaları erkeğin kontrolünde olmalıdır.				X	

Katılımınız için teşekkür ederim.

Tutum İfadeleri	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katlıyorum	Tamamen Katlıyorum
1. Kızlar, ekonomik bağımsızlıklarını kazandıklarında ailelerinden ayrı yaşayabilmelidir.					
2. Erkeğin evde her dediği yapılmalıdır.					
3. Kadının yapacağı meslekler ile erkeğin yapacağı meslekler ayrı olmalıdır.					
4. Evlilikte çocuk sahibi olma kararını eşler birlikte vermelidir.					
5. Bir genç kızın evleneceği kişiyi seçmesinde son sözü baba söylemelidir.					
6. Kadının erkek çocuk doğurması onun değerini artırır.					
7. Kadının doğurganlık özelliği nedeniyle, iş başvurularında erkekler tercih edilmelidir.					
8. Ailede ev işleri, eşler arasında eşit paylaşılmalıdır.					
9. Kadının yaşamıyla ilgili kararları kocası vermelidir.					
10. Kadınlar kocalarıyla anlaşamadıkları konularda tartışmak yerine susmayı tercih etmelidir.					
11. Bir genç kız, evlenene kadar babasının sözünü dinlemelidir.					
12. Ailenin maddi olanaklarından kız ve erkek çocuk eşit yararlanmalıdır.					
13. Çalışma yaşamında kadınlara ve erkeklere eşit ücret ödenmelidir.					
14. Bir erkeğin karısını aldatması normal karşılanmalıdır.					
15. Kadının çocuğu olmuyorsa erkek tekrar evlenmelidir.					
16. Kadının temel görevi anneliktir.					
17. Evin reisi erkektir.					
18. Dul kadın da dul erkek gibi yalnız başına yaşayabilmelidir.					
19. Bir genç kızın, flört etmesine ailesi izin vermelidir.					
20. Ailede kararları eşler birlikte almalıdır.					
21. Bir kadın akşamları tek başına sokağa çıkabilmelidir.					
22. Eşler boşandığında mallar eşit paylaşılmalıdır.					
23. Kız bebeğe pembe, erkek bebeğe mavi renkli giysiler giydirilmelidir.					
24. Erkeğin en önemli görevi evini geçindirmektir.					
25. Erkeğin maddi gücü yeterliyse kadın çalışmamalıdır.					
26. Evlilikte, kadın istemediği zaman cinsel ilişkiyi reddetmelidir.					
27. Mesleki gelişme fırsatlarında kadınlara ve erkeklere eşit haklar tanınmalıdır.					

Tutum İfadeleri	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katlıyorum	Tamamen Katlıyorum
28. Evlilikte erkeğin öğrenim düzeyi kadından yüksek olmalıdır.					
29. Bir kadın cinsel ilişkiyi evlendikten sonra yaşamalıdır.					
30. Ailede erkek çocuğun öğrenim görmesine öncelik tanınmalıdır.					
31. Erkeğin evleneceği kadın bakire olmalıdır.					
32. Alışveriş yapma, fatura ödeme gibi ev dışı işlerle erkek uğraşmalıdır.					
33. Erkekler statüsü yüksek olan mesleklerde çalışmalıdır.					
34. Ailede kazancın nasıl kullanılacağına erkek karar vermelidir.					
35. Bir erkek gerektiğinde karısını dövmelidir.					
36. Evlilikte gebelikten korunmak sadece kadının sorumluluğudur.					
37. Bir kadın hastaneye gittiğinde kadın doktora muayene olmalıdır.					
38. Evlilikte erkeğin yaşı kadından büyük olmalıdır.					

EK-3.

ETİK KURUL ONAYI

MERSİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU
ONAY BELGESİ

Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kadın Araştırmaları Anabilim Dalı öğrencilerinden Gülşah Nasamlı Tam'ın "Diyamet Çalışanlarının Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları" adlı çalışma kurulumuz tarafından incelenmiş ve,

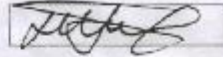
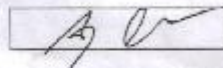
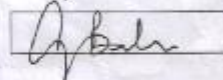
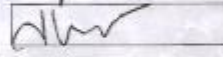
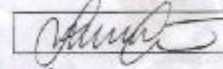
Etik yönden uygun bulunmuştur. ☒

Etik yönden geliştirilmesi gerekmektedir. ☐

Etik yönden uygun bulunmamıştır. ☐

Mersin Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Kararı	
Başvuru Formunun Etik Kurula Ulaştığı Tarih	10/10/2018
Etik Kurul Karar Toplantı Tarihi ve Karar No	26/10/2018 - 015
Yer	Mersin Üniversitesi, Uğur Oral Kültür Merkezi
Katılımcılar	Formda imzası bulunan üyelerimiz toplantıya katılmıştır.

KURUL BAŞKANI VE ÜYELER:

Prof. Dr. Soner Mehmet ÖZDEMİR	Başkan	
Prof. Dr. Hüseyin Mualla YÜCEOL	Üye	
Prof. Dr. Ashhan DOĞAN TOPÇU	Üye	
Prof. Dr. F. Ayşe BALCI KARABOĞA	Üye	
Prof. Dr. Turhan KORKMAZ	Üye	
Prof. Dr. Şerife YORULMAZ	Üye	
Prof. Dr. Nilgün ÇIBLAK COŞKUN	Üye	

Açıklama:

ASLİ ÇEBİR
Av. Tüker UĞUR CAN
Hukuk Müşaviri

EK-4.

KURUM İZİNİ

T.C.
MERSİN VALİLİĞİ
İl Müftülüğü

Sayı : 70734851-204-3614
Konu : Anket Çalışması

15 Kasım 2018

Sayın, Gülşah NASANLI TAM

İlgi : 12.11.2018 tarihli dilekçeniz.

İlimiz Yenişehir İlçesi Müftülüğünde görev yapan personele yönelik "Diyanet İşleri Başkanlığı Çalışanlarının Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları" isimli anket çalışması yapmayı talep eden ilgi dilekçeniz incelenmiştir.

Bu itibarla; söz konusu çalışmanın yapılması Müftülüğümüzce uygun görülmüştür. Müftülüğümüzce de değerlendirilmek üzere anket sonucundan bir suretin Müftülüğümüze verilmesi hususunda;

Bilgilerinizi rica ederim.

Dr. Şaban KONDİ
İl Müftüsü

Nusretiye Mah. 5007 sk. 33050 Akdeniz/Mersin Telefon: (324) 238 23 52 Faks: (324) 238 23 54 e-posta: mersin.dinluzmeleri@diyanet.gov.tr	Ayrıntılı bilgi ve imbat için:	İsa ZEYBEK Şef 2382352/412	Nurcan KAHRAMAN Memur 2382352/235
---	--------------------------------	----------------------------------	---

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı : GÜLŞAH TAM

Doğum Tarihi : 15.09.1981

E-mail : gulsahnasanlitam@gmail com

Öğrenim Durumu :

DERECE	BÖLÜM/PROGRAM	ÜNİVERSİTE	YIL
Yüksek Lisans	Kadın Araştırmaları	Mersin Üniversitesi	2017-
Lisans	Sosyal Bilimler Öğretmenliği	Kafkas Üniversitesi	2004-2008
Lise	Genel Kültür (Sözel)	Açık Öğretim Lisesi	1997-2001
İlköğretim okulu		Açık Öğretim	1996

GÖREVLER :

GÖREV	KURUM	GÖREV YERİ	YIL
Ücretli Öğretmen	(MEB) Sivas –Divriği	İstiklal İlkokulu	2011-2012
Ücretli Öğretim Elemanı	Mersin Üniversitesi	Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu	2019-2020